

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв

Кафедра мов і методики їх викладання

Кваліфікаційна робота

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

за спеціальністю 013 Початкова освіта

на тему:

**«МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ»**

Виконала:

студентка 2 курсу, 61 групи

спеціальності 013

«Початкова освіта»

Гапшенко Олена Вікторівна

Науковий керівник:

к. пед. н., доцент

Кміть Олена Володимирівна

Чернігів – 2022

Роботу подано до розгляду «___» _____ 20__ року.

Студентка

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Науковий керівник

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Рецензент

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота розглянута на засідання кафедри мов та методик їх викладання протокол № _____ від «___»

_____ 2022 р.

Студентка допускається до захисту даної роботи в екзаменаційній комісії.

Зав. Кафедри

(підпис)

(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1.	
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ.....	9
1.1. Методичні основи навчання монологічного мовлення молодших школярів.....	9
1.2. Психологічні основи формування вмінь монологічного мовлення учнів 3 класу	18
1.3. Проектна технологія як спосіб формування вмінь монологічного мовлення здобувачів початкової освіти.....	24
Висновки до розділу 1.....	29
РОЗДІЛ 2.	
МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ В УЧНІВ 3 КЛАСУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НА ОСНОВІ ПРОЄКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ	32
2.1. Проект для формування вмінь монологічного мовлення учнів 3 класу на тему «Створення коміксу».....	32
2.2. Організація та проведення педагогічного експерименту.....	40
2.3. Методичні рекомендації щодо навчання монологічного мовлення молодших школярів на основі проектної технології.....	50
Висновки до розділу 2.....	54
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	61
АНОТАЦІЯ.....	64
ДОДАТКИ.....	66

ВСТУП

Ефективність вирішення багатьох завдань виховання і розвитку дітей залежить від сформованості їх комунікативних якостей та умінь. Завдання розвитку зв'язного мовлення посідає головне місце в загальній системі роботи з розвитку мовлення в початковій школі. Навчання зв'язного мовлення є водночас і метою, і засобом практичного опанування мовою. Для розвитку інтелекту та самосвідомості дитини зв'язне мовлення має надзвичайне значення, воно позитивно впливає на формування таких її важливих особистісних якостей, як комунікабельність, доброзичливість, ініціативність, креативність, компетентність. За допомогою добре розвинутого зв'язного мовлення дитина навчається чітко та ясно мислити, встановлювати контакт з тими, хто її оточує, ініціювати власні ідеї, брати участь у різних видах дитячої творчості.

Оволодіння навичками конструктивного та ефективного спілкування є найважливішим аспектом розвитку і становлення особистості в суспільстві. Молодші школярі не достатньо підготовлені до такого спілкування: у них обмежений словниковий запас, вони не вміють висловити власну думку, відчувають труднощі при формулюванні своїх ідей, їм часто важко переказати події та давати повні відповіді на запитання. Забезпечення повноцінної комунікації дітей між собою, між собою та дорослими залежить від рівня сформованості у них мовленнєвої компетентності, складовою якої є монологічна компетентність, про що йдеться у Державному стандарті початкової ланки освіти в Україні.

Оновлена система освіти характеризується фундаментальними змінами та переходом на новий рівень становлення й розвитку. Сучасна початкова школа працює за оновленими програмами, враховуючи концептуальні засади реформування середньої школи («Нова українська школа»). Першою ключовою компетентністю нової української школи є спілкування державною мовою. Курс української мови – важлива складова загального змісту початкової освіти, оскільки мова є не тільки окремим

навчальним предметом, а й основним засобом опанування всіх інших шкільних дисциплін. Метою вивчення української мови є формування комунікативної, читацької та ключових компетентностей, важливими серед яких є здатність володіти та користуватися державною мовою, що передбачає вміння усно та письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, пізнавати навколишній світ, вирішувати життєво важливі завдання, розвивати мовленнєво-творчі здібності [13].

Актуальною залишається проблема розвитку зв'язного мовлення учнів, що виконує низку важливих функцій, головною з яких є комунікативна, що реалізується у двох основних формах - діалозі та монологі. Монологічне мовлення вважається більш складною формою зв'язного мовлення, у порівнянні з діалогічним, тому потребує спеціального навчання (О. Леонт'єв, Л. Щерба). Воно демонструє всі мовленнєві досягнення дітей і є необхідною умовою успішного навчання дитини в школі.

Особливої уваги потребує дидактичне підґрунтя розвитку зв'язного мовлення – методи, які реалізуються в індивідуальній, парній, груповій, колективній формах навчання. Одним із ефективних шляхів формування монологічного мовлення є метод проєктів — система навчання, за якою учні набувають знання, вміння і навички у процесі планування й виконання практичних завдань — проєктів, що постійно ускладнюються. Під час роботи за методом проєктів важливою є самодіяльність учнів та їхня активність, ініціативність, захопленість. Проєктна робота є надзвичайно важливою, оскільки передбачає роботу над побудовою власних зв'язних усних монологічних висловлювань, а також добре мотивує учнів до говоріння.

Психологічна природа зв'язного мовлення, його механізми та процес становлення аналізувалися багатьма вченими (С. Рубінштейн, Д. Ельконін, М. Жинкін, О. Леонт'єв), які в розкритті основ породження мовленнєвого

висловлювання на перший план висувають мотивацію, розглядаючи її як імпульс для всього мовотворення. У дослідженнях Т. Башинської, Т. Волковської, О. Коберника, З. Таран та інших зазначається, що метод проєктів є засобом реалізації особистісно-орієнтованої взаємодії, спрямованої на особистісне спілкування, на розуміння педагогом внутрішнього світу учнів, створює умови для розвитку мотивації у творчій навчальній діяльності.

Об'єкт дослідження – процес формування вмінь монологічного мовлення учнів 3 класу.

Предмет дослідження – методика навчання учнів 3 класу монологічного мовлення на основі методу проєктів.

Метою дослідження є розроблення, обґрунтування та експериментальна перевірка методики формування вмінь монологічно мовлення учнів 3 класу за допомогою проєктних технологій.

Для реалізації мети дослідження ми поставили наступні **завдання**:

- розглянути поняття «метод проєкту», «навчальний проєкт»;
- вивчити теоретичні передумови формування компетентності у монологічному мовленні учнів молодшого шкільного віку на основі проєктної технології;
- розробити етапи проєкту для навчання монологічного мовлення молодших школярів на уроках розвитку зв'язного мовлення;
- провести педагогічний експеримент, проаналізувати та узагальнити його результати.

Гіпотеза дослідження - процес формування вмінь усного монологічного мовлення учнів 3 класу буде ефективнішим, якщо в навчальному процесі застосовувати розроблену методику.

Для реалізації поставлених завдань нами застосовувались наступні **методи дослідження**: аналіз наукової, методичної та педагогічної літератури, нормативних документів; спостереження за мовленням учнів на уроках; педагогічний експеримент, який складався з констатувального,

формувального та контрольного етапів; методи математичної статистичної обробки; кількісний та якісний аналіз результатів дослідження.

Наукова новизна - заключається в розробленні номенклатури вмінь за етапами проєкту для навчання монологічного мовлення молодших школярів.

Практична значущість одержаних результатів - узагальнений теоретичний матеріал та розроблений нами проєкт може використовуватися під час навчального процесу у початкових класах для формування вмінь монологічного мовлення.

Апробація. Окремі положення були включені до програми таких конференцій: V Всеукраїнська науково-практична конференція «Інновації в початковій освіті: проблеми, перспективи, відповіді на виклики сьогодення» (9 червня 2022 року, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка), ХСІ Міжнародна інтернет — конференція - «Літні наукові читання — 2022» (6 червня 2022 р., м. Рівне), IV Всеукраїнський онлайн-форум «Креативні вчителі: стратегії успіху» (16 червня 2022 року, КЗВО Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради) . Також під час навчального процесу в Чернігівській ЗЗСО №6.

Публікації. Під час дослідження теми було опубліковано тезу на тему: «Навчання монологічного мовлення учнів 3 класу з використанням методу проєктів» у збірнику тез «Літні наукові читання - 2022, ХСІ Міжнародна науково-практична інтернет-конференція. м. Рівне, 6 червня 2022 року. С. 111-114.

Структура роботи зумовлена логікою дослідження і складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного з розділів, загальних висновків, 7 додатків, списку використаної літератури (27 найменувань). Повний обсяг кваліфікаційної роботи становить 78 сторінок, обсяг основного тексту 60 сторінок. Робота містить 5 таблиць та 3 рисунки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ

1.1. Методичні основи навчання монологічного мовлення молодших школярів

У новому Державному стандарті мета початкової освіти визначається, як «всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей і наскрізних умінь, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості й допитливості»[8].

Метою вивчення української мови та літератури виступає формування комунікативної, читацької та інших ключових компетентностей; розвиток особистості здобувачів освіти із застосуванням засобів різних видів мовленнєвої діяльності; здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного і національного самовираження, користуватися ними в особистому і суспільному житті, міжкультурному діалозі; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, розвиток мовленнєво-творчих здібностей.

За Державним стандартом початкової освіти мовно-літературна освітня галузь передбачає, що учні повинні вміти усно комунікувати з іншими; сприймати, аналізувати, критично оцінювати інформацію та використовувати її для збагачення власного досвіду [8].

Методика навчання мови – наука, що досліджує і визначає зміст, форми організації, технологію застосування методів, прийомів і засобів навчання цього предмета у різних закладах освіти. Методика навчання мови використовує загально дидактичні та методичні принципи [10].

До загально дидактичних належать наступні принципи: науковості (тлумачення мовних фактів), доступності (відповідність змісту, форм, способів викладу віковим особливостям дітей), наочності (додаткові дидактичні засоби, зразки правильного мовлення), систематичності і послідовності (таке розташування матеріалу, яке дало б змогу зрозуміти

окремі мовні факти і явища в цілісній системі), наступності («заміна у свідомості учня неповної системи знань повнішою як розвиток у часі системи знань і вмінь учнів»), перспективності (установлення зв'язків між матеріалом, що вивчається, і наступними розділами, накреслення перспективних ліній формування мовних знань і мовленнєвих умінь) [3].

До методичних принципів навчання рідної мови, що описані В. Скалкіним та Е. Коротковою, належать:

- Принцип забезпечення активної мовленнєвої практики дітей. Чим більше на занятті дитина говорить і відповідає на запитання, тим ефективнішим є заняття.
- Принцип навчання мови як діяльності - зумовлює практичну спрямованість процесу навчання рідної мови, розвиток її як засобу спілкування у різних видах діяльності.
- Принцип забезпечення активної мовленнєвої практики - чим більше на уроці дитина говорить і відповідає на запитання, тим ефективнішим є навчання.
- Принцип організації спостережень над мовним матеріалом - із метою пізнання та усвідомлення дітьми мовної дійсності.
- Принцип комплексного підходу до розвитку всіх аспектів мови - передбачає засвоєння усіх рівнів мови у їх тісному взаємозв'язку.
- Принцип збагачення мотивації мовленнєвої діяльності - на думку О. Леонтєва, - це діяльність, яка «без мотиву не буває; «немотивована діяльність» - це діяльність ... із суб'єктивно та об'єктивно прихованим мотивом». Усе, що говоримо, ми говоримо для когось або чогось, чомусь, тобто керуємося певною метою і мотивом.
- Принцип забезпечення впливу художньої літератури на мовленнєвий розвиток дітей - відбувається збагачення, уточнення й активізація словника дітей.
- Принцип сенсорно-лінгвістичного розвитку дітей - передбачає таку організацію її навчально-мовленнєвої діяльності, в процесі якої вона має

засвоювати нові слова на основі чуттєвого досвіду (сенсорики) за допомогою різних аналізаторів (зорового, слухового, смакового, дотикового тощо).

- Принцип взаємозв'язку мислення, мови і мовлення передбачає практичне ознайомлення дітей дошкільного віку з граматичними формами, артикуляцією звуків, багатозначністю слів, синонімами, антонімами, композицією тексту [2].

Розглянувши принципи навчання української мови, важливо визначити поняття ключових компетентностей, визначити мету та зміст монологічного мовлення та проаналізувати класифікації мовленнєвого монологічного вміння.

В Державному стандарті початкової освіти перелічуються ключові компетентності, яких має набути дитина в початковій школі. Першою і досить важливою є компетентність у володінні державною мовою, що передбачає вміння усно та письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження.

Ключова комунікативна компетентність молодших школярів виявляється у здатності успішно користуватися мовою у процесі спілкування, пізнання навколишнього світу, вирішення життєво важливих завдань [8].

Компетентність у монологічному мовленні – це здатність реалізувати усномовленнєву комунікацію у монологічній формі в життєво важливих для певного віку сферах і ситуаціях відповідно до комунікативного завдання [1, с. 340]. Компетентність молодших школярів у монологічному мовленні визначається певною кількістю вмінь, набутих учнем під час навчання. Тому метою навчання монологічного мовлення в початковій школі є формування в учнів умінь логічно, послідовно, достатньо повно та

правильно користуватися мовними засобами для вираження власної думки та достатньо правильного її донесення до слухачів.

Розвиток зв'язного мовлення учнів початкових класів передбачає роботу у двох напрямках: удосконалення і розвиток діалогічного мовлення та формування вмінь будувати монологічні зв'язні висловлювання. Зміст роботи над монологічними висловлюваннями полягає у формуванні вмінь чотирьох груп:

1. Група інформаційно-групових умінь забезпечує оволодіння змістом повідомлення. Вона охоплює вміння орієнтуватися в умовах спілкування, усвідомлювати тему й основну думку висловлювання та добирати для нього необхідний матеріал. Будь-яке висловлювання розпочинається з орієнтування в ситуації спілкування. Аналізуються умови, мотиви мовлення: з'ясовується, для чого створюється висловлювання, кому воно призначене. Перед початком побудови висловлювання мовець повинен чітко уявити, про що він хоче розповісти, для чого, як буде викладати свої думки. Усвідомивши тему висловлювання та його мету, автор має дібрати потрібний матеріал. З цією метою він повинен уміти бачити, чути, знаходити в предметах і явищах їх яскраві, характерні ознаки та аналізувати бачене.

2. Група структурно-композиційних умінь – забезпечує певну систематизацію зібраного матеріалу. До таких належать уміння:

- а) аналізувати зібраний матеріал, відбираючи з нього той, який необхідний для реалізації задуму;
- б) групувати зібране, пов'язувати факти, думки в окремі частини;
- в) визначати послідовність розташування цих частин;
- г) продумувати смислові зв'язки між частинами тексту і знаходити словесне вираження цих зв'язків;
- д) виділяти найбільш значущі для певного висловлювання слова [18].

Зібравши і структурувавши певний матеріал, мовець вибирає спосіб викладу думки: розповідь, опис, міркування. Це залежить від того, яке

завдання стоїть перед ним: розповісти про певні події, описати предмет або явище чи довести певне твердження. Кожен спосіб викладу має свої особливості побудови, потребує відповідного мовного оформлення, може мати певне стилістичне вирішення.

3. Група граматико-стилістичних умінь включає: добір лексики, граматичних форм, інтонаційних засобів.

4. Уміння редагувати текст – посідає важливе місце в роботі з розвитку монологічного мовлення, у результаті якого здійснюється заміна неточних слів і синтаксичних конструкцій більш влучними для вираження конкретної думки. З цією метою вже в початкових класах слід виробляти в учнів звичку до свідомого контролю за якістю мовлення, формувати вміння редагувати власні висловлювання [18].

Ефективність розвитку зв'язного мовлення молодших школярів може забезпечити тільки чітка система роботи над формуванням комунікативних умінь (інформаційно-змістових, структурно-композиційних, граматико-стилістичних, редагування). Система побудована на основі методичних принципів: єдності розвитку мовлення і мислення, взаємозв'язку усного і писемного мовлення, зв'язку роботи з розвитку мовлення з вивченням граматичного, лексичного й орфографічного матеріалу.

Вашуленко М.С. зазначає «Розвивати зв'язне мовлення молодших школярів – означає формувати в них конкретні вміння. У початковій школі учні оволодівають такими вміннями побудови зв'язних висловлювань:

1. Уміння зрозуміти тему, осмислити її і розкрити у власному творі. Підготовка до розуміння теми проводиться під час усного чи писемного переказу, аналізу зразка. Самостійне розкриття теми здійснюється у творі.

2. Уміння підпорядковувати висловлювання певній ідеї. Дитячі тексти завжди мають певну мету: поділитися своїми враженнями, знаннями, висловити власну оцінку, бажання, мрію тощо.

3. Уміння збирати матеріал для висловлювання. Необхідно вміти відбирати те, що стосується теми, важливе для її розкриття, і відкидати другорядне, те, що не стосується теми.

4. Уміння систематизувати матеріал і скласти план майбутнього тексту.

5. Уміння дотримуватися плану під час складання висловлювання. Учні самостійно вирішують, що вони скажуть на початку розповіді, що — в основній частині і чим закінчать її.

6. Уміння використовувати мовні засоби відповідно до літературних норм і мети висловлювання, тобто вміння правильно і зрозуміло висловлювати свої думки. Для цього необхідно володіти достатнім словниковим запасом і синтаксичними вміннями, які формуються в процесі засвоєння лексики, роботи над словосполученням, реченням і зразками текстів.

7. Уміння будувати текст: вдало розпочати, використати підготовлений матеріал, послідовно і зрозуміло викласти думку, не випустити головного, вміло закінчити висловлювання.

8. Уміння вдосконалювати власний текст. Це вміння формується на основі самокритичного ставлення до своєї творчості. Учні вчаться бачити недоліки, помилки в доборі і розташуванні матеріалу, повноті і розкритті теми, відборі слів, побудові словосполучень і речень.

Школярі опановують зазначені вміння, поступово просуваючись від простіших до складніших, встановлюючи між ними зв'язки. Успішність оволодіння вміннями будувати зв'язне висловлювання залежатиме від систематичності і системності роботи над ними [3, с. 344-346].

Науковці Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. виділяють загальні та спеціальні вміння в монологічному мовленні. До загальних умінь відносяться такі вміння: комбінувати мовленнєві зразки згідно з комунікативним наміром і на основі логічної схеми; передавати зміст зразка зв'язного монологічного мовлення; зв'язно висловлюватись при варіюванні

опор; зв'язно висловлюватись на основі комбінування декількох джерел інформації, наприклад матеріалів різних текстів; висловлювати власну думку і власне ставлення до предмета мовлення; описувати картину; переказувати різними способами прослуханий чи прочитаний текст; робити повідомлення чи розповідь за темою.

До спеціальних умінь належать:

1. уміння з'єднувати декілька мовленнєвих зразків, нанизуючи їх, на основі певної логічної схеми, наприклад: Хто це? Який він? Що робить? тощо;

2. уміння досить повно висловлюватись відповідно до запропонованої комунікативної ситуації;

3. уміння відносно правильно оформити своє висловлювання мовними засобами;

4. уміння оптимально використовувати мовний матеріал певної теми;

5. уміння оптимально використовувати раніше вивчений матеріал даної теми, свідомо здійснюючи перенесення набутих знань, навичок і вмінь на нову ситуацію;

6. уміння залучати для викладу певної теми матеріал суміжних тем [1, с. 341-342].

Відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти українська мова в початкових класах вивчається за змістовими лініями: мовленнєвою, мовною, соціокультурною і діяльнісною. Основною є мовленнєва лінія, яка передбачає формування і розвиток умінь з чотирьох видів мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння, читання і письма. Саме підрозділ «Говоріння» присвячений розвитку усного монологічного мовлення, а саме: формуванню вмінь керувати своїм голосом, спілкуватися в діалогічній формі, дотримуватися правил мовленнєвого етикету, переказувати прочитаний чи прослуханий текст, складати власні усні висловлювання на доступну для кожної вікової групи тему [8].

Проаналізуємо очікувані результати навчання змістової лінії «Взаємодіємо усно» за двома типовими освітніми програмами для третіх класів початкової школи в частині мовно-літературної освітньої галузі [23], [24] (Таблиця 1.1.).

Таблиця 1.1.

Очікувані результати навчання змістової лінії «Взаємодіємо усно» типових освітніх програм для третіх класів в частині мовно-літературної освітньої галузі

Під керівництвом Савченко О.Я.	Під керівництвом Шияна Р.Б.
<p>Сприймання усної інформації.</p> <p>Робота над розумінням діалогічного й монологічного мовлення.</p>	<p>Критично сприймає інформацію для досягнення різних цілей; уточнює інформацію з огляду на ситуацію.</p> <p>На основі почутого створює асоціативні схеми, таблиці; стисло і</p>
<p>Сприймання і розуміння навчальних інструкцій, настанов.</p> <p>Аналіз та інтерпретація (розкриття змісту) почутого.</p> <p>Відтворення змісту прослуханого своїми словами.</p> <p>Визначення теми і мети почутої інформації.</p> <p>Вибір необхідної інформації з почутого.</p> <p>Оцінювання усної інформації.</p> <p>Виразення власної думки щодо</p>	<p>вибірково передає зміст почутого; переказує текст за різними завданнями.</p> <p>Виокремлює необхідну інформацію з різних усних джерел, зокрема медіатекстів, для створення власного висловлювання з конкретною метою.</p> <p>Визначає та обговорює цілі, основні ідеї та окремі деталі усної інформації; пояснює зміст і форму текстів, зокрема медіатекстів,</p>

<p>змісту прослуханого.</p> <p>Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення, етикетними нормами культури спілкування.</p> <p>Створення усних монологічних висловлень (розповідь, опис, міркування, есе) самостійно та з опорою на дидактичні матеріали (даним початком, основною частиною або кінцівкою, складеним планом).</p> <p>Використання виражальних засобів мови</p>	<p>пов'язує, зіставляє із власними спостереженнями, життєвим досвідом, враховує думки інших осіб.</p> <p>Висловлює своє ставлення до усного повідомлення, простого тексту, медіатексту, обґрунтовує думки, спираючися на власний досвід; визначає позицію співрозмовника, погоджується з нею або заперечує її.</p> <p>Висловлює власні погляди, підтверджує їх прикладами, враховує думки інших осіб; дотримується найважливіших правил літературної</p>
	<p>вимови, висловлюючи власні погляди.</p> <p>Обирає вербальні та невербальні засоби спілкування, доречно використовує їх для спілкування та</p> <p>створення простих медіатекстів відповідно до комунікативної мети; вимовляє з правильною інтонацією різні за метою висловлювання речення; використовує у власному мовленні засоби художньої</p>

	<p>виразності у творах різних жанрів.</p> <p>Описує власні емоції та емоції співрозмовника від прослуханого/ побаченого. Доречно використовує у власному мовленні формули мовленнєвого етикету</p>
--	--

На основі проведеного аналізу матеріалу, викладеного вище, нами було уточнено номенклатуру вмінь для формування монологічного мовлення з використанням технології проєктів:

- вміння зрозуміти предмет/тему та створювати задум висловлювання;
- вміння підбирати та використовувати мовні засоби;
- вміння логічно побудувати монолог у відповідності із задумом;
- вміння зробити висновок та оціночне судження щодо власного монологічного висловлювання.

Саме останнє вміння нашої номенклатури відповідає четвертому етапу проєктного навчання – етапу презентації. На нашу думку, саме усне представлення результатів своєї роботи займає важливе місце при формуванні вмінь монологічного мовлення на уроках української мови в початковій школі, так як це дозволяє учням оцінити успішність та якість виконаних завдань, зробити аналіз виконаних дій, а вчителю зрозуміти ефективність обраних засобів та прийомів навчання.

У цьому підрозділі нами було розглянуто загальні дидактичні та методичні принципи методики навчання української мови, визначено мету та зміст навчання монологічного мовлення, проаналізовано різні класифікації мовленнєвого монологічного вміння.

Враховуючи вищезазначене варто сказати, що зміст монологічної компетенції полягає у формування молодших школярів умінь розгорнуто, послідовно, логічно будувати власні зв'язні висловлювання, складає різного типу розповіді, імпровізувати, розмірковувати, робити висновки,

висловлювати зв'язні самостійні оцінні судження стосовно різних явищ, подій, поведінки людей, героїв художніх творів, виявляти словесну творчість у різних видах мовленнєвої діяльності.

1.2. Психологічні основи формування вмінь монологічного мовлення учнів 3 класу

Для досягнення державних стандартів підготовки вчителя до роботи з молодшими школярами важливе значення мають усебічні знання про фізіологічні та психологічні особливості дітей цього віку, розуміння мотивацій до навчальної діяльності, індивідуальний підхід до кожного учня.

Однією з функцій мовлення є оформлення і вираження думки. Л. С. Виготський зазначав, що зовнішнє мовлення — це процес матеріалізації думки. Тому мислення є психологічною основою мовлення, бо тільки на основі розвиненої системи понять, на основі опанування системи розумових дій можливий успішний розвиток мовлення. Ось чому в методиці розвитку мовлення учнів так багато уваги приділяється підготовці, відбору, обробці й розташуванню матеріалу, логічним операціям [6].

Але мислення не може успішно розвиватися без мовного матеріалу, без мовленнєвого оформлення й вираження. У логічному (понятійному) мисленні найважливіша роль належить поняттям, які загальнюють суттєві ознаки, властивості явищ реального світу. Поняття ж позначаються словами (словосполученнями). Отже, відбувається необхідне для спілкування матеріальне перевтілення поняття в слово.

Точне розуміння значення слова (словосполучення), яке позначає поняття, вміння швидко дібрати потрібне слово, поєднати його не лише за змістом, а й граматично з іншими словами дає можливість людині оперувати цим поняттям, тобто мислити.

За твердженням відомого психолога С. Л. Рубінштейна, у мовленні ми формуємо думку, але, формулюючи, ми водночас її формуємо. Інакше кажучи, відбувається зворотний вплив мовлення на мислення. Мовленнєве

оформлення думки сприяє більшій чіткості, зрозумілості, послідовності самої думки [22].

Ототожнення розвитку мовлення з розвитком мислення було б неправомірним. З одного боку, мислення ширше за мовлення, бо воно спирається не тільки на мову. Психологи виділяють, крім логічного, понятійного (мовленнєвого) мислення, образне і конкретно-дійове. Останні два види мислення часто обходяться без мовлення [19]. Хоч, як правило, усі названі види мислення поєднуються, тобто процес логічного мислення включає в себе, наприклад, елементи образного.

З другого боку, різноманітність мовних форм, їх варіативність, лексична і граматична синонімія сприяють тому, що та сама думка, той самий зміст можуть бути виражені в різних мовних структурах. У цьому розумінні мовлення ширше за мислення, і, як результат, позитивно впливає на розвиток розумових операцій.

Мовлення є важливим засобом вивчення процесу мислення; рівень розвитку мовлення використовується також як один із найважливіших критеріїв розумового розвитку школяра. Про засвоєння знань з різних предметів і про загальний розумовий розвиток школяра свідчить його спроможність розкрити ту чи іншу тему в своєму мовленні — усній чи письмовій відповіді на запитання, письмовому творі, повідомленні, переказі тощо [2].

В умовах Нової української школи актуальною є проблема розвитку критичного мислення у молодших школярів, яке дозволяє створити умови для розвитку творчого потенціалу особистості, розвитку пізнавальних здібностей та комунікативних навичок молодших школярів. Навчати молодших школярів критично мислити – отже, навчати критично слухати та сприймати, осмислювати та аналізувати нову інформацію, творчо застосовувати та доводити свої знання, розвивати та вдосконалювати себе.

Отже, мовлення тісно пов'язане з мисленням, розвивається на основі мислення, оскільки за його допомогою формулюється, реалізується думка; з

іншого боку, мовлення, розвиваючись, сприяє формуванню думки, шліфує, вдосконалює її. Таким є діалектичний зв'язок розвитку мислення і мовлення в процесі шкільного навчання.

Розвиток мовлення передбачає формування в молодших школярів умінь сприймати, запам'ятовувати, відтворювати і будувати зв'язні висловлювання різних типів і стилів, що безпосередньо пов'язано з процесами пам'яті. Будуючи зв'язне висловлювання (усне чи письмове), мовець спирається на два компоненти довготривалої пам'яті: 1) наявний у нього запас слів і граматичних моделей; 2) запас уявлень і понять, набутих у різні моменти життя. Крім довготривалої пам'яті, у процесі мовлення важлива роль належить оперативній пам'яті. Вона діє декілька секунд: відбирає з довготривалої пам'яті синтаксичні схеми і наповнює їх словами [10].

Аналізуючи взаємозв'язок мислення та пам'яті з розвитком мовлення дітей, звернемо увагу на психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку.

У сучасній періодизації психічного розвитку молодший шкільний вік охоплює період від 6-7 до 9-11 років. Даний період характеризується тим, що відбувається зміна способу і стилю життя: нова соціальна роль – учень, нові вимоги, зміна провідної діяльності – навчальна діяльність. У молодшому шкільному віці активно розвивається мотиваційна сфера, наприклад, мотиви встановлення і збереження позитивних міжособистісних відносин з групою однолітків. Провідними стають пізнавальні потреби: потреба чітко виконати вимоги вчителя, потреба у високій оцінці, у похвалі з боку дорослих, потреба бути кращим учнем у класі, потреба у взаємодії з однолітками [9].

Згідно з В. С. Мухіною, у молодшому шкільному віці спостерігається зростаюча тенденція до самовираження і потреби на визнання з боку педагогів, батьків і однокласників (особливо у зв'язку з успіхами в навчальній діяльності). Мотивація розвивається в напрямку усвідомленості,

набуває довільного характеру. Навчальна діяльність, як провідна на даному віковому етапі, спонукає формуванню і розвитку відповідальності як риси особистості у дітей. Крім того, вона зазначає, що відповідальність як здатність розуміти відповідність результатів своїх дій необхідним цілям, нормативам, повинна займати найвище положення в ієрархії всіх мотивів школяра [21].

Ряд дослідників відзначають обумовленість особливостей самооцінки молодших школярів та рівнів сформованості навчальної діяльності. Також на даному віковому етапі розвивається самопізнання і особистісна рефлексія як здатність самостійно встановити межі своїх можливостей. Дуже важливо, щоб дитина розуміла свій творчий хист, бачила, що вона може і вміє робити, а особливо, краще за всіх. Здатність робити щось краще за всіх, на думку І. В. Дубровиної, принципово важлива для молодших школярів для розвитку у них почуття власної компетентності, вмілості. У молодшому шкільному віці формуються способи вольової регуляції: на першому етапі це вербальна інструкція вчителя, потім, з розвитком самосвідомості, вольовий акт збуджується власними потребами дитини. До закінчення молодшого шкільного віку формуються такі вольові риси характеру, як самостійність, наполегливість, витримк [25].

Одне з найважливіших завдань – формування у школярів розуміння морального змісту вимог. Величезне місце в житті молодшого школяра займають почуття як мотиви поведінки. Розвиток емоційної сфери у цей період визначається стриманістю і усвідомленістю в проявах емоцій, підвищенням емоційної стійкості. Дитина вже більш стримано висловлює власні емоції, особливо негативні, що пов'язано з розрізненням ситуацій, в яких можливо або неможливо проявляти свої почуття, тобто довільність поведінки поступово починає відбиватися на сфері почуттів. Однак загалом для дітей цього віку характерні чуйність та вразливість [20].

На думку Л. С. Виготського, формування вміння учнів опанувати зовнішнє вираження почуттів є нагальним педагогічним завданням. Поряд зі

збільшенням довільності емоційного процесу, у цьому віці змістовна сторона емоцій та почуттів зазнає змін. Крім того, розвиваються вищі почуття: інтелектуальні (сумніви, цікавість, здивування, інтелектуальне задоволення), моральні (почуття дружби, співчуття, обов'язку тощо), естетичні [6].

Вікова норма емоційного життя дитини молодшого шкільного віку – переважаючий бадьорий настрій. Але, згідно з дослідженнями Л.С. Славіної, у деяких школярів у цей період може виявлятися схильність до гострих афективних станів, як через незадоволену потребу в сприятливих стосунках з іншими, так і невідповідність між завищеним рівнем претензій і рівнем власних здібностей за наявності несвідомої невпевненості в собі [9].

Значний вплив на формування емоцій у дітей цього віку має навчальна діяльність, розвиваючи стосунки з учителем та колективом однокласників. За словами Г. М. Бреслава, саме емоційне ставлення до вчителя є своєрідним «маяком» в емоційній сфері школяра, а роль вчителя як судді особливо важливе для дитини: емоційне забарвлення, яке виникає як результат оцінювання вчителя, посилює або послаблює мотиви навчання, змінює самооцінку та рівень домагань учня початкової школи. І тому байдужість до навчання та, перш за все, до оцінок вчителів у цьому віці можна вважати показником відхилення. Наприкінці молодшого шкільного віку настає глибока мотиваційна криза, коли мотивація, пов'язана з бажанням зайняти нову соціальну позицію, закінчилася, а предметні мотиви навчання часто відсутні. Наприклад, результати дослідження І. М. Веренкіної показали, що за період від 8 до 10 років кількість дітей, які хочуть вчитися через інтерес, зменшується в 5 разів. Ця криза має такі симптоми: негативне ставлення до школи в цілому, необхідність відвідувати школу, відсутність бажання виконувати навчальні завдання [20].

Навчальна діяльність у цьому віці стає провідною, саме вона визначає розвиток всіх психічних функцій молодшого школяра: пам'яті, уваги, мислення, сприйняття і уяви. При цьому діти не втрачають інтересу до гри, і

успішність вирішення поставлених цілей (в нашому випадку – навчання) досягається швидше, якщо різноманіття занять перетинається між собою. Включення процесу навчання української мови в контекст ігрової, пізнавальної та навчальної діяльності дозволить забезпечити домінування внутрішніх, реально діючих ігрових і навчально-пізнавальних мотивів, які в єдності з широкими соціальними мотивами будуть «працювати» і на формування позитивного ставлення молодших школярів до предмета, і на досягнення цілей початкової мовної освіти. Посилення мотиваційної сторони вивчення іноземної мови відбувається також за рахунок оволодіння дітьми ефективними способами і прийомами діяльності та позитивного емоційного впливу на них використовуваних навчальних матеріалів.

Таким чином, основним новоутворенням особистості молодшого школяра є орієнтація на групу однолітків, формування особистісної рефлексії (здатності самостійно встановлювати межі своїх можливостей); формування свідомої та узагальненої самооцінки; усвідомлення і стриманість у прояві почуттів, формуванні вищих почуттів; усвідомлення вольових дій, формування вольових якостей повинні бути враховані під час навчальної діяльності. Спілкування з ровесниками для школяра є надзвичайно цінним, тому ефективно включати дітей в групові форми роботи. Найбільш ефективним варіантом групової взаємодії в старших класах початкової школи є групові дослідні проекти, що реалізуються під керівництвом педагога. Особливо важлива роль в роботі з дітьми належить розвитку їх розумових здібностей. Основну увагу необхідно приділяти навчанню елементам логічного мислення: виділенню різних ознак предметів, порівнянню, знаходженню спільного і різного, класифікації, умінню давати найпростіші визначення.

1.3. Проектна технологія як спосіб формування вмінь монологічного мовлення здобувачів початкової освіти

Велику роль у навчанні монологічного мовлення слід відводити створенню мотивів і умов, за яких учні проявляють пізнавальну активність і відчувають бажання реально використовувати знання, сформовані уміння й навички. Але стимулювання інтересу і підтримки високої мотивації у навчанні є однією з проблем сучасної школи. П.М. Якобсон до такої мотивації відносить мотивацію, закладену в самому процесі діяльності. Таким чином, прийоми, вправи, організація, створення певних умов організації мовних вправ спроможні впливати на силу мотивації. Тому вчителю для подолання труднощів, з якими можуть зустрітися учні у підготовці монологічного висловлювання, слід оволодіти різноманітними методичними прийомами та методами навчання монологу [12].

Одним із ефективних шляхів формування монологічного мовлення є метод проектів. І.А. Сокол зазначає, що «проект представляє собою реалізацію самостійно спланованої роботи, в якій монологічне висловлювання органічно поєднується в інтелектуально-емоційний контекст з іншою діяльністю». О.С. Полат визначає метод навчального проекту, як систему навчання, орієнтовану на творчу самореалізацію особистості учня, розвиток інтелектуальних і творчих здібностей, вольових якостей у процесі створення будь-якого продукту, що має суб'єктивну або об'єктивну новизну та практичну значимість [17].

У сучасній педагогіці укорінилися дві назви методу проектів: метод проекту (Є.С. Полат, І.Д. Чечель) та метод навчального проекту (Н.Ю. Пахомова), що передбачають по суті своїй один шлях застосування – вирішення навчальної проблеми, створення навчального проекту. Визначимо основні терміни, що використовуються для характеристики проектної діяльності [15].

Метод проекту – це система навчання, за якої учні набувають знання та вміння в процесі самостійного планування та виконання практичних

завдань, що поступово ускладнюються – проєктів. Під час роботи за методом проєктів важливою є самодіяльність учнів та їхня активність, ініціативність, захопленість [14].

Навчальний проєкт – комплекс пошукових, дослідницьких, розрахункових, графічних та інших видів робіт, які виконуються учнями самостійно з метою практичного або теоретичного вирішення значущої проблеми [14].

Нині педагогіка розглядає проєктний метод із двох точок зору. Перша – визначає метод проєкту, як дидактичний метод навчання, який застосовується у навчальному процесі поряд з іншими дидактичними методами: проблемним викладом матеріалу, наочним, практичним, частково-пошуковим і т. д. Метод проєкту включає сукупність прийомів та операцій, які використовуються для оволодіння певною областю теоретичних та практичних знань. Він досить легко адаптується до особливостей усіх навчальних закладів, легко вбудовується в урок або систему уроків з теми, тобто несе в собі риси універсальності.

З другого погляду, метод проєкту сприймається, як педагогічна технологія. Вона включає досить різноманітні методи, серед яких можна виділити дослідницький, аналіз матеріалу навчальної та нормативнодовідкової літератури, методи збору та обробки інформації, практичні та інші. Ці методи входять до складу педагогічної технології, утворюючи єдину систему, спрямовану на досягнення цілей навчання [11].

Отже, розглянемо детальніше структуру монологу, класифікацію проєктів та вміння, які формуються в результаті використання проєктної технології.

Багато дослідників зазначають, що монолог являє собою форму усного спілкування, яка має трьох-рівневу структуру. До цієї структури входять:

- перша спонукальна мотиваційна фаза, за якою той, хто говорить знає тільки загальний предмет чи тему висловлювання і форму взаємодії зі слухачем;
- друга аналітико-синтектична фаза – фаза формування думки засобами мови, для якої характерні логічна послідовність і синтаксична правильність мовленнєвого висловлювання;
- заключна третя - виконавча фаза, яка відповідає власно за вимову і інтонацію монологу [26].

М. Бухаркіна відмічає, що фази монологу і етапи роботи над проектом висловлювання є подібними. Проектна діяльність включає наступні основні етапи:

- 1) вибір проблеми і формулювання конкретної теми проекту;
- 2) збір і обробка інформації;
- 3) підбиття підсумків і презентація нового проекту [14].

В цілому робота над проектом полягає в тому, що учні працюють з інформацією, синтезують, аналізують різні ідеї, тобто формують і формулюють власні думки. Проект необхідно виконувати в межах однієї теми. Проектна діяльність сприяє тому, що учнів поступово оволодівають усією інформацією з теми, починаючи добре орієнтуватися в ній.

Головна мета використання методу проекту – формування у учнів проектних умінь, що передбачають планування та організацію мислення та діяльності щодо вирішення різноманітних теоретичних та практичних завдань. Основні проектні вміння можна згрупувати в такий спосіб: комунікативні, пошукові, експериментальні, презентаційні. Саме комунікативні вміння передбачають роботу над побудовою власних зв'язних усних монологічних висловлювань, а також добре мотивують учнів до говоріння [17].

Навчальні проекти знаходять дедалі ширше застосування у освітньому процесі, тому виникла потреба у класифікації. Є.С. Полат запропоновано таку класифікацію проектів:

1. Щодо домінуючої у проєкті діяльності:

Дослідницькі проєкти. Основні вимоги до таких проєктів: соціальна значущість проблеми, чітка мета та продумана структура проєктної діяльності. При роботі над таким проєктом необхідно дотримуватись логіки наукового дослідження, що передбачає аргументацію актуальності теми, виявлення протиріч та усвідомлення проблеми, висування робочої гіпотези, визначення об'єкта дослідження, методів та способів вирішення проблеми тощо. Дослідницький проєкт має свої особливості. В основі його лежить моделювання подій, фактів життя, відстеження історії, особливостей сприйняття, порівняння двох чи більше особливостей, тобто поглиблене вивчення. Проєкт на уроках української мови може бути виконаний індивідуально та групою учнів, оформлений традиційно або за допомогою мультимедійних засобів. Проводитись дослідження може у позанавчальний час або на уроці за сценарієм викладача.

Творчі проєкти представляють творчість як діяльність (слід зазначити, що будь-який проєкт вимагає до себе творчого ставлення). Творча співпраця вчителя та учнів під час проєктної діяльності забезпечує творчу самореалізацію як педагога, так і учнів, задовольняє їх потреби в самовдосконаленні та саморозвитку, сприяє досягненню високих творчих результатів у процесі навчання.

Рольові (ігрові) проєкти передбачають імітацію соціально-ділових відносин. Учасники проєкту виконують певні ролі, тому успіх таких проєктів залежить від імпровізації учнів у процесі діяльності.

Інформаційні проєкти спрямовані на збір та обробку інформації, а результатом проєктної діяльності може бути стаття, реферат, повідомлення з цієї проблеми.

Практично-орієнтовані проєкти – визначають результат практичної діяльності. Тут важливими є поетапне обговорення проблеми в команді, аналіз та коригування діяльності, а також зовнішня оцінка результатів проєкту.

2. За предметно-змістовною галуззю:

Монопроекти – виконуються в рамках одного предмета, але із залученням знань з інших областей.

Міжпредметні – проблема, яка розв'язується у процесі виконання, перебуває у взаємозв'язку кількох предметів. Ці проекти вимагають кваліфікованої консультації та координації з боку педагогів, що є набагато складнішим з точки зору організації проектної діяльності. Як правило, ці проекти і за обсягом матеріалу, і за обсягом часу, що витрачається на них, набагато більші.

Надпредметні – метою таких проектів є організація продуктивної діяльності учнів у групі, формування навичок групової роботи. Вони застосовуються переважно у виховній роботі.

3. За характером контактів:

Внутрішні – не більше одного освітнього закладу незалежно від того, скільки предметів передбачається охопити проектом.

Регіональні (чи муніципальні) – виконуються кількома освітніми установами області (чи міста).

Міжнародні – існують сайти, де учнів запрошують взяти участь у проектах, розрахованих на роботу з різних країн.

4. За кількістю учасників:

Індивідуальні – такі проекти зручно використовувати, як залікові або підсумкові роботи, оскільки вони показують знання та вміння конкретного учня.

Парні і групові – спільна проектно-творча діяльність визначається, як спосіб реалізації особистісно-орієнтованої взаємодії, де учень реалізує свої можливості в спільно досягнутому продукті. Такі проекти передбачають складнішу систему оцінки, оскільки необхідно адекватно оцінити і окремих учнів, та їх спільну діяльність.

5. За тривалістю виконання:

Короткострокові – тривалість від одного до кількох уроків. Середня тривалість – термін виконання такого проєкту може бути від тижня до місяця. Цей проєкт, як правило, позаурочний, і педагог повинен передбачити учням можливість отримати консультації з певних тем.

Довгострокові – від місяця до кількох місяців; необхідно для більшої ефективності процесу розбити проєкт на окремі логічно завершені етапи, після виконання яких учень повинен обов'язково звітувати [7].

Незважаючи на те, що частина проєктів виконується молодшими школярами індивідуально, у більшості проєктів використовується групова робота, що дає можливість висловитись більшості учнів класу, таким чином збільшує навчально-виховний ефект. У цьому робота групи ніяк не скасовує, але, навпаки, посилює особисту зацікавленість учнів отримання позитивного результату, оскільки є усвідомлення того, що якість і ефективність роботи команди залежить від якісної та ефективної діяльності кожного її члена. Внутрішня мотивація сприяє самостійності та наполегливості у подоланні складнощів, що виникають у ході роботи.

Таким чином, застосування технології проєктів на уроках в Новій українській школі дозволяє обирати та використовувати найбільш відповідний та ефективний проєкт, щоб формувати вміння учнів правильно будувати власні монологічні висловлювання. В учнів з'являється потреба у говорінні - ділитися своїми враженнями, знаннями, висловлювати власну думку, збирати і систематизувати матеріал, відбирати головне, підбирати та використовувати мовні засоби; вміння логічно побудувати монолог, робити висновки. І як наслідок, будуючи прості речення, у дітей формується монологічне мовлення.

Висновки до розділу 1

Підбиваючи підсумки викладеного у першому розділі, сформулюємо положення, які визначають теоретичні передумови формування вмінь

монологічного мовлення молодших школярів за допомогою методу проєктів.

1. Ми проаналізували загальнодидактичні та методичні принципи методики навчання української мови, розглянули зміст роботи над монологічними висловлюваннями, що полягає у формуванні вмінь чотирьох груп: інформаційно-групових, структурно-композиційних, граматико-стилістичних та уміння редагувати текст. Виокремили вміння у монологічному мовленні, яких набувають учні молодших класів на уроках української мови, та очікувані результати навчання змістової лінії «Взаємодіємо усно» типових освітніх програм для третіх класів початкової школи в частині мовно-літературної освітньої галузі. Зробивши аналіз цих умінь та очікуваних результатів навчання з української мови, нами була створена власна номенклатура вмінь монологічного мовлення: вміння зрозуміти предмет/тему та створювати задум висловлювання; вміння підбирати та використовувати мовні засоби; вміння логічно побудувати монолог у відповідності із задумом; вміння зробити висновок та оцінчне судження щодо власного монологічного висловлювання.

2. Серед усіх психічних процесів мислення є психологічною основою мовлення. Хоча мислення ширше за мовлення, бо воно спирається не тільки на мову, але різноманітність мовних форм, їх варіативність позитивно впливає на розвиток розумових операцій. Рівень розвитку мовлення використовується також, як один із найважливіших критеріїв розумового розвитку школяра. Навчальна діяльність у молодших школярів є провідною, саме вона визначає розвиток всіх психічних функцій молодшого школяра: пам'яті, уваги, мислення, сприйняття і уяви. У молодшому шкільному віці активно розвивається мотиваційна сфера, тому саме мотиви є основою встановлення і збереження позитивних міжособистісних відносин з групою однолітків, ставлять школяра перед необхідністю правильно висловлюватися, пробуджують у нього інтерес і бажання чимось

поділитися, про щось розповісти, довести своє твердження, описати суттєві ознаки явищ дійсності, які він сприймає.

3. Проектна діяльність учнів – технологія розвитку вмінь вчитися. Метою використання проектної технології на уроках розвитку зв'язного мовлення є підвищення мотивації до вивчення рідної мови, формування вміння логічно, послідовно, достатньо повно та правильно користуватися мовними засобами для вираження власної думки та достатньо повно донести її до слухачів. Ефективність методу проектів полягає у тому, що удосконалюються сформовані раніше навички спілкування і закладаються основи майбутніх самостійних висловлювань – монологічного мовлення.

Отже, з вище сказаного, можемо зробити висновок, що застосування технології проектів на уроках в початкових класах забезпечує реалізацію принципів навчання української мови та створює сприятливі методичні передумови для формування умінь усного монологічного мовлення у молодших школярів.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ В УЧНІВ 3 КЛАСУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НА ОСНОВІ ПРОЄКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ

2.1. Проєкт для формування вмінь монологічного мовлення учнів 3 класу на тему «Створення коміксу».

У навчальній програмі вивчення української мови важливе місце в системі роботи над розвитком мовленнєвої діяльності учнів відводиться урокам розвитку зв'язного мовлення, які рекомендується проводити не менше одного разу на два тижні. Саме на цих уроках учням можна пропонувати творчі, рольово-ігрові та інформаційні проєкти. Тому учні працюють в індивідуальній та груповій формі, а за тривалістю виконання переважають короткострокові проєкти, тобто які виконуються в межах одного уроку.

Метод проєктів має передбачає підведення учнів до формування проблеми, так званого ключового питання . Це питання становить суть проєкту. Воно не має готового вирішення, чітко визначених шляхів розв'язання. Виконання учнями проєктів передбачає, що школярі за допомогою дослідницької роботи, скерованої вчителем, зроблять спробу розв'язати поставлену проблему. Ключове питання торкається сутності навчального предмету, пов'язує його з іншими дисциплінами з життя, з реальною дійсністю [12].

Проєктна діяльність має певну методику, яку виділяють усі дослідники:

- вибір проблеми, обґрунтування практичної значимості її вирішення;
- вивчення мети й поетапних задач;
- визначення масштабів роботи, засобів і методів досягнення мети, рамки інтеграції з іншими предметами, передбачувані складності, терміни, поділ усієї роботи на етапи;
- формулювання гіпотези, ідеї реалізації;

- вибір виконавця чи команди для здійснення проєкту, розподіл обов'язків на кожному етапі реалізації проєкту при загальній рівноправності учасників, мотивування учасників;
- планування загальної моделі й структури проєкту. (Модель – це умовний образ, схема кінцевого результату проєкту.)
- презентація результатів роботи [26].

Відповідно до виділеної нами номенклатури вмінь монологічного мовлення пропонуємо розділити їх за етапами створення проєкту:

I. Організаційний – вміння зрозуміти предмет/тему та створювати задум висловлювання: функції вчителя полягають у підвищенні мотивації учнів, формуванні мікрогрупи, наданні допомоги у визначенні мети, завдань та кінцевого продукту проєкту, розробці плану реалізації ідеї, визначенні критеріїв оцінки діяльності на всіх етапах. Завдання учнів полягають: у визначенні мети і завдань проєкту, розробці плану роботи. Усе це обговорюється в класі, учні вносять свої пропозиції.

II. Підготовчий - вміння підбирати та використовувати мовні засоби - розробка основних ідей, констатація вивченості проблеми, збір й аналіз даних, обґрунтування актуальності проблеми, формулювання гіпотези (припущення про результати й шляхи досягнення). Учні збирають матеріал, ознайомлюються з навчальною інформацією, виконують тренувальні вправи. Вчитель консультує по змісту проєкту, допомагає в систематизації, узагальненні матеріалів, знайомить з правилами оформлення проєкту, стимулює розумову активність дітей, відстежує практичні дії виконавців і оцінює проміжні результати кожного учасника, проводить моніторинг спільної діяльності.

Перш, ніж приступити до роботи над власним проєктом, учні знайомляться з прикладами навчальних проєктів, обговорюють у парах відповіді на запитання: «Про що б я дізнався у процесі роботи в такому проєкті»? Учні вже обдумують теми своїх майбутніх проєктів, а завдання вчителя – навчити їх працювати творчо і самостійно.

Спостерігаючи за роботою учнів над проєктом, учитель орієнтується, які дидактичні мультимедійні матеріали створити на допомогу учням. Мета розробки дидактичних матеріалів: управління процесом засвоєння знань учнями з конкретної теми, підведення підсумків їх дослідницької, пошукової або творчої діяльності в рамках навчального проєкту. Дидактичні матеріали можуть бути у вигляді тестів, кросвордів, таблиць, діаграм, графіків, алгоритмів виконання певних дій. Такі матеріали допоможуть учням краще зрозуміти проблеми, що досліджуються, одержати необхідні знання, уміння і навички.

III. Етап реалізації проєкту - вміння логічно побудувати монолог у відповідності із задумом. Учні збирають, аналізують й систематизують інформацію, обговорюють її в мікрогрупах, висувають і перевіряють гіпотези, виконують практичну частину - виготовляють виріб або продукт проєкту, проводять самоконтроль. На цьому етапі учні остаточно оформлюють кінцевий продукт (малювання, складання, розфарбовування, оформлення презентації тощо). Учитель консультує з питань підготовки звіту про виконану роботу, процедури захисту проєкту, виступає в ролі експерта, аналізує виконану роботу. Саме на цьому етапі учні зустрічаються з труднощами щодо побудови власних висловлювань: що і як промовляти. Для цього вчителю необхідно запропонувати дітям наочну опору, яка допоможе будувати монолог (вступ, (тема, мета, завдання навчального проєкту), результати навчального проєкту, висновок), що безумовно полегшить учням процес підготовки і надасть упевненості під час презентації.

IV. Презентація проєкту та підбиття підсумків, рефлексія - вміння зробити висновок та оціночне судження щодо власного монологічного висловлювання. Захист проєктів відбувається у формі презентації, під час якої учні представляють результати своєї роботи, описують методи та прийоми, за допомогою яких було отримано інформацію, доповідають про проблеми, що виникли під час виконання проєкту, демонструють набуті

знання, вміння, творчий потенціал, відповідають на запитання. На цьому етапі вчитель та учні аналізують виконану роботу, виявляють її переваги та недоліки, оцінюють свою участь у проєкті. Вчитель оцінює результати роботи.

Критерії оцінювання проєктної діяльності:

- активність учасників проєкту;
- глибина розкриття проблеми;
- характер спілкування членів групи (пари);
- практична цінність результату;
- мовленнєвий рівень учнів під час презентації проєктів [14].

Розглянемо приклад проєкту за етапами реалізації у 3 класі на тему: «Створення коміксу». План-конспект уроку прикріплено у Додатку Д.

Характеристика проєкту:

- за діяльністю: творчий;
- за предметно-змістовною галуззю: монопроєкт;
- за кількістю учасників проєкту: індивідуальний;
- за характером контактів: внутрішній;
- за тривалістю виконання: короткостроковий;

Мета: розвивати монологічне мовлення, пам'ять, увагу, дрібну моторику, критичне мислення, навички вільного спілкування; інтерес до читання, розширити знання про жанр коміксу; з'ясувати, як створюють комікси; вчити уявляти тих, для кого ми щось робимо, і створювати продукт зручним для його можливих користувачів; розвивати допитливість, спонукати дітей до творчості; виховувати пізнавальний інтерес, естетичний смак, стійку мотивацію до української мови, повагу один до одного.

Очікувані результати:

- вчатися створювати власний задум коміксу та добирати мовні засоби;
- формувати вміння створювати розповідь за малюнками;

- вдосконалять вміння добирати джерела інформації, виокремлювати потрібну для чого-небудь інформацію, доступно подавати її в залежності від ситуації;

- розвиватимуть комунікативні навички;
- самостійно виконувати творчу роботу, а саме комікси;
- вдосконалять уміння оцінювати і публічно захищати результати своєї роботи.

Термін реалізації: 1 урок.

Кінцевий продукт: створення ілюстрованого коміксу, розповіді учнів, створення міні-книжки з коміксів учнів.

Обладнання: аркуші білого паперу, кольорові олівці, фломастери, зошит, олівець, ручка, книги, журнали для дітей.

I. Організаційний етап.

Завдання 1. Вправа «Розшифруй». Вилучи слова – назви чисел і прочитай слово, яке утворилося:

ОДИНКОДВАМІТРИКС

Завдання 2. Дай відповіді на запитання:

1. Як гадаєте, чому саме це слово закодоване?
2. Чи знаєш ти, що таке комікс?
3. Чи є в тебе улюблені комікси? Хто є їх героями? (Комікс – це зв'язна розповідь, подана за допомогою серії малюнків та підписів до них.)
4. Де ви найчастіше можете побачити комікси?

Завдання 3. Хмара слів «Комікси». Пригадайте, що ви знаєте про комікси, і створіть хмару слів.

Повідомлення теми та мети уроку: сьогодні ми розширимо наші знання про комікси і спробуємо себе в ролі художників коміксів.

Ключові завдання: вигадати дотепну, зрозумілу одноліткам історію, подати її у вигляді коміксу та скласти розповідь за малюнками.

Складаємо план роботи:

1. Обговорення ідей та етапів створення проєкту (за алгоритмом).

2. Визначити форму представлення проєкту.
3. Створення власного проєкту, складання розповіді.
4. Оформлення та захист робіт.

Важливо ставити разом з учнями і навчальні цілі для оволодіння прийомами проєктування, як загально навчальними вміннями. Наприклад, можна поставити дітям такі запитання: «Які уміння знадобляться для виконання цього проєкту? Чи володієте ви цими вміннями в достатній мірі? Яким чином ви зможете здобути необхідні вам уміння?»

II. Підготовчий етап.

1. Розглянемо приклад коміксу та спробуємо створити репліки до нього. Вправа «Розповідаємо історію». Роздати роздруківки дітям (Додаток А). Діти мають розглянути кадри коміксу, прослідкувати історію, яку він може розповідати, та вписати репліки в порожні “бульки”. Зверніть увагу дітей, що з тими самими кадрами можна створити абсолютно різні історії.
2. Звернути увагу дітей, що підписи зазвичай мають форму «словесної бульбашки», яка передає мову чи думку персонажа.

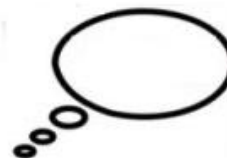
Мова

Вигук

Думка

3. Переглянути дитячі журнали та книги з ідеями для створення коміксу.
4. Вибір теми коміксу та сюжету. Як варіант, вчитель може запропонувати перелік ідей для коміксів, на які можуть звернути свою увагу діти. А також діти можуть самостійно обрати ідею для коміксу.

Перелік ідей для коміксу:

- *«Як ви очікували на подарунки від Святого Миколая»*
- *«Ти вдома читаєш книжку, раптом чуєш стукіт у вікно...»*
- *«Ви з товаришем ідете до школи і чуєте звідкись жалибне скавуління»*
- *«Ти переходиш вулицю і зненацька бачиш машину, що мчить на тебе»*
- *«Ти чекаєш гостей на день народження»*

5. Ознайомлення учнів з алгоритмом створення коміксу.

- Вигадай 2-3 персонажів;
- Уяви їхній зовнішній вигляд;
- Придумай сюжет історії (чим почалося, що відбувалося, чим завершилося, які висновки зробили для себе персонажі);
- Виріши, скільки кадрів треба створити для зображення коміксу (не більше 4-5), що напишете в «бульбашках», придумайте короткі фрази, репліки персонажів;
- Намалюй кадри коміксу і напиши репліки персонажів у спеціальних «бульбашках» [27].

III. Етап реалізації проєкту. Самостійна творча робота учнів. Допомога вчителя. Учні проєктують «макет», опрацьовують зібрану інформацію, коригують її. Завершення малювання сюжетних малюнків та реплік персонажів. Головне завдання полягає у створенні власної розповіді для представлення проєкту. Для цього вчителю необхідно запропонувати дітям наочну опору, яка допоможе будувати монолог :

- вступ (тема, мета проєкту),
- скласти 1-2 речення до кожного малюнка,
- висновок.

IV. Презентація проєкту та підбиття підсумків. Учні демонструють кінцевий продукт – свої комікси, розповідають або зачитують розповідь за малюнками, відповідають на запитання.

У підведенні підсумків і оцінюванні результатів роботи учні мають провести самоаналіз, що змінилося в результаті виконання проєкту в їхніх поглядах на себе, однокласників, в оцінці конкретних фактів, подій у житті; які переваги та недоліки вони виявили під час роботи, що покращили, що дізнались нового, які почуття переживали. У кінці діти зі своїх коміксів створюють книжку коміксів. Приклади дитячих проєктів прикріплено у Додатку Е.

Навіть невдало виконаний проєкт також має велике позитивне педагогічне значення. На етапі самоаналізу, а потім захисту учитель та учні самі докладно аналізують логіку, обрану проєктувальниками, причини невдач, наслідки діяльності тощо. Розуміння помилок створює мотивацію до повторної діяльності, формує особистий інтерес до нового знання, оскільки саме невдало підібрана інформація створила ситуацію неуспіху. Подібна рефлексія дозволяє сформуванню адекватну оцінку (самооцінку) навколишнього світу і себе в цьому світі.

Під час роботи з дітьми над створенням проєктів були виявлені такі переваги та недоліки щодо використання даного методу, які представлені в Таблиці 2.1.:

Таб.2.1.

Недоліки	Переваги
Організація діяльності учнів – вимагає додаткової роботи вчителя.	Можливість школяреві висловити свої власні ідеї.
Підготовка проєкту потребує багато часу.	Сприяє актуалізації та закріпленню знань, умінь, навичок дитини, їх практичному використанню у взаємодії з навколишнім середовищем.
Відсутність інтересу або мотивації.	Творча робота пробуджує у дітей інтерес до знань і сприяє емоційному, духовному та інтелектуальному розвитку школярів.
Труднощі у взаєминах з іншими членами групи.	Удосконалюються сформовані раніше навички спілкування і закладаються основи майбутніх самостійних висловлювань учнів.

Вчителю складно контролювати процес навчання, а результат не завжди буває ефективним.	Виявлення лідируючих позицій учнів, наукова допитливість, вміння працювати в групі, самоконтроль, дисциплінованість.
У групі бувають учні, які намагаються перекинути свої завдання на інших.	Розвиток критичного мислення та пам'яті. Самовдосконалення та самонавчання.
	Можливість поєднувати міжпредметні знання.

Отже, робота на проектом потребує від учителя та учнів чимало ресурсів та часу, однак досвід показує, що це варте затрачених зусиль, адже учні бачать конкретний результат – власний продукт проектної діяльності, а вчитель досягає головної мети – навчає їх працювати самостійно, застосовувати знання на практиці, взаємодіяти в команді.

Найважливішим здобутком, який отримують учні у процесі захисту проектів є формування навичок публічного виступу, в учнів з'являється потреба у говорінні - ділитися своїми враженнями, знаннями, висловлювати власну думку, відповідати на запитання, спілкуватися з ровесниками.

2.2. Організація та проведення педагогічного експерименту

Для підтвердження теоретичних положень, розглянутих нами в дипломній роботі, та з метою практичного обґрунтування розробленої нами методики навчання монологічного мовлення учнів початкової школи з використанням методу проектів, було проведено педагогічний експеримент.

Термін «педагогічний експеримент» походить від латинського слова «experimentum», що означає «проба, дослід». Педагогічний експеримент – це науково обґрунтована система організації педагогічного процесу, яка скерована на відкриття нового педагогічного знання, перевірку та

обґрунтування наперед розроблених наукових припущень, гіпотез. Якщо припущення підтверджується в педагогічній практиці, науковець робить у відповідності до результатів теоретичні узагальнення, висновки.

Педагогічний експеримент складався з наступних етапів:

1) підготовчого;

2) дослідницького;

3) аналізу та узагальнення результатів. У свою чергу до дослідницького етапу увійшли констатувальний та формувальний експерименти.

Експеримент може бути послідовним або паралельним. При послідовному експерименті доказ гіпотези здійснюється шляхом порівняння ефективності навчання до введення в нього нового фактору та ефективності навчання після введення такого фактору в тій же самій експериментальній групі. Паралельний експеримент передбачає наявність двох експериментальних груп: контрольної та експериментальної. В контрольній групі навчання проводиться без введення будь-яких нових факторів, а в експериментальній – умови навчання змінюються. Потім ці знання в цих групах порівнюють [16].

В нашому дослідженні було застосовано послідовний експеримент: один клас на констатувальному етапі дослідження був контрольним, а після впровадження на уроках зв'язного мовлення методу проєктів при здійсненні контрольного зрізу знань став експериментальним.

Розпочнемо з опису підготовчого етапу.

Метою експерименту була перевірка ефективності розробленої методики навчання монологічного мовлення молодших школярів на основі технології проєктів. Завдання експерименту були представлені такими положеннями:

- перевірити чи забезпечує розроблена на основі технології проєктів методика навчання достатній рівень сформованості вмінь монологічного мовлення учнів початкової школи;

- провести апробацію розробленого у дослідженні проєкту на уроці зв'язного мовлення з метою формування монологічного мовлення учнів;
- перевірити ефективність розробленого проєкту за темою «Створення коміксу».

Спираючись на завдання дослідження, ми висунули гіпотезу експерименту: застосування методики, розробленої на основі використання методу проєктів сприятиме ефективному формуванню вмінь монологічного мовлення у дітей молодшого шкільного віку.

Педагогічний експеримент проводився на базі Чернігівської ЗЗСО №6 в 3 класі під час проходження переддипломної виробничо-педагогічної практики. В дослідженні брали участь 22 учні восьми-дев'ятирічного віку. Для формування вмінь монологічного мовлення молодших школярів ми застосовували метод проєктів.

Мета констатувального етапу експерименту: виявлення рівня сформованості умінь монологічного мовлення у молодших школярів. За критерії оцінювання рівня сформованості цього виду мовлення було обрано: мовну правильність, відповідність темі, логічність, розгорнутість, завершеність, різноманітність зразків мовлення.

Для об'єктивного визначення рівня сформованості умінь усного монологічного мовлення в учнів третього класу, за раніше визначеними критеріями, результати зрізу було виражено через коефіцієнт навченості за В.П. Беспалько: $K=a/n$, де a – кількість реально отриманих балів, n – максимальна кількість балів, яку могли б отримати діти при зразковому виконанні завдань. Якщо значення K менше 0,6 – це відповідає незадовільному рівню сформованості зв'язного мовлення; якщо K знаходиться у діапазоні від 0,6 до 0,7 – задовільний рівень; якщо K у від 0,7 до 0,8 – добрий рівень; якщо K від 0,8 до 1,0 – відмінний рівень сформованості зв'язного мовлення у дітей. Рівень сформованості є достатнім, коли K більше 0,8.

Для зрізу знань було запропоновано тест, який складався з чотирьох тестових завдань. Перше тестове завдання направлене на перевірку рівня сформованості вміння зрозуміти тему та створити задум висловлювання. Метою другого тестового завдання було встановлення рівня сформованості вміння підбирати та використовувати мовні засоби. Рівень сформованості вміння логічно будувати монолог у відповідності із задумом перевірявся за допомогою третього тестового завдання. Метою четвертого тестового завдання було встановлення рівня сформованості вміння зробити висновок та оцінне судження щодо власного монологічного висловлювання. За кожне вірно виконане завдання максимальна оцінка 3 бали, тобто за всі завдання максимальна оцінка, яку можна отримати, становить 12 балів. Тестові вправи представлені у Додатку Б.

За результатами завдання були отримані наступні дані: 36% учнів мають незадовільний рівень розвитку зв'язного мовлення, задовільний рівень мають 23% учнів, 27% учнів мають добрий рівень, а 14% учнів мають відмінний рівень розвитку усного зв'язного мовлення. Результати передекспериментального зрізу наведені у Додатку В та таблиці (Таблиця 2.2.).

Таблиця 2.2.

Рівень розвитку зв'язного мовлення учнів на констатувальному етапі експерименту

Рівень розвитку зв'язного мовлення	Рівень %
незадовільний	36
задовільний	23
добрий	27
відмінний	14

Для наочності зобразимо результати зрізу знань у вигляді діаграми (Рис.2.1.)

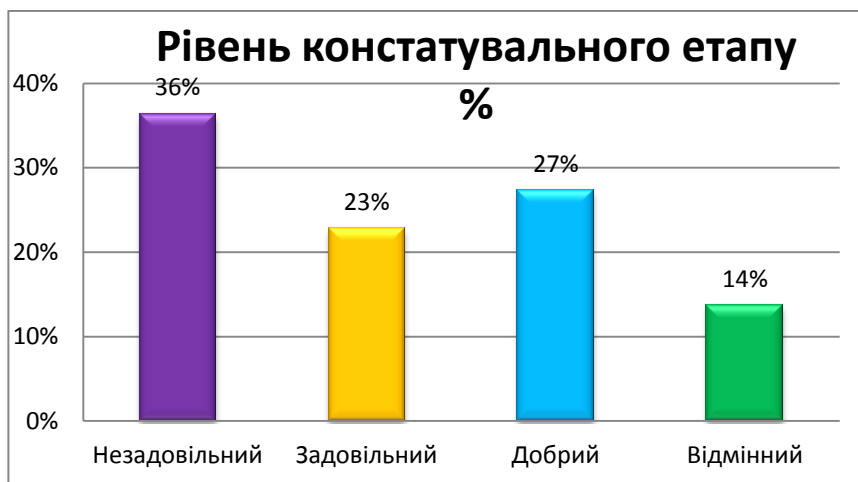

Рис. 2.1. Рівень розвитку зв'язного мовлення учнів на констатувальному етапі експерименту.

Відповідно, отримані дані свідчать про те, що рівень сформованості умінь монологічного мовлення в учнів третього класу знаходяться на незадовільному, задовільному та доброму рівнях. Тому доцільним і необхідним буде проведення уроків зв'язного мовлення з використанням завдань, розроблених у ході виконання проєктів.

Виходячи з результатів отриманих після проведення зрізу знань на констатувальному етапі експерименту, ми перейшли до перевірки висунутої нами гіпотези про ефективність застосування методики на основі використання методу проєктів під час формування вмінь монологічного мовлення учнів початкової школи. З цією метою нами було проведено експериментальне навчання в третьому класі.

Мета формувального етапу експерименту полягала у розвитку вмінь усного монологічного мовлення учнів третього класу початкової школи на уроках української мови за допомогою методу проєктів.

Завдання формувального етапу:

- розробити проєкт, який містить завдання направлені на розвиток усного зв'язного мовлення;
- реалізувати цей проєкт у практичній діяльності.

Для цього ми розробили етапи виконання проєкту за темою «Створення коміксу».

Метою першого організаційного етапу виконання проєктів є формування вміння зрозуміти предмет/тему та створювати задум висловлювання. Нами було запропоновано такі вправи «Розшифруй», «Хмара слів», а також вчитель за допомогою запитань підвів дітей до розуміння теми проєкту.

Метою другого підготовчого етапу є формування вміння підбирати та використовувати мовні засоби. Спочатку ми розглянули приклад коміксу та виконали вправу «Розповідаємо історію», уточнили, як передавати мову чи думку персонажа. На цьому етапі діти обирають тему свого проєкту, аналізують інформацію з журналів та книг, а також знайомляться з алгоритмом створення коміксу.

На третьому етапі реалізації проєкту мета полягала у вміння логічно будувати монолог у відповідності із задумом. На цьому етапі діти малювали сюжетні малюнки та репліки персонажів. Головне завдання полягало у створенні власної розповіді за малюнками, тому дітям була запропонована наочна опора для побудови монологу.

Метою четвертого презентаційного етапу було формування у молодших школярів вміння зробити висновок та оціночне судження щодо власного монологічного висловлювання. Тому в кінці проєкту було проведено самоаналіз та оцінювання робіт, виявлено переваги та недоліки під час роботи.

В ході виконання проєкту увага учнів була направлена на логічність та влучність підбирання реплік персонажів, а також на змістовний зв'язок між реченнями у розповіді.

Розроблений проєкт показує, що зв'язне мовлення учнів стало більш логічним, послідовним та аргументованим. Вміння складати речення і з'єднувати їх між собою за змістом сприяло оволодінню можливостями зв'язного висловлювання. Також було сформовано вміння розуміти

матеріал, що пропонується, тему, складати різні типи речень та уміння підбирати виразні засоби.

Мета контрольного етапу експерименту: виявлення ефективності запропонованої системи вправ у формуванні умінь усного монологічного мовлення на уроках рідної мови.

Завдання:

- повторно дослідити рівень розвитку усного зв'язного мовлення молодших школярів;

- порівняти отримані результати констатувального та контрольного етапів.

Після експериментального навчання під час формувального етапу дослідження нами було повторно проведено зріз знань. Учням було запропоновано виконати тестові вправи аналогічні завданням з констатувального етапу дослідження. Оцінювання результатів відбувалося за тими ж критеріями, що і на перед експериментальному зрізі. Результати тестування з контрольного етапу дослідження наведено в Додатку Г та таблиці (Таблиця 2.3.), а для полегшення сприйняття – у вигляді діаграми (Рис. 2.2.).

Таблиця 2.3.

Рівень розвитку зв'язного мовлення учнів на контрольному етапі експерименту

Рівень розвитку зв'язного мовлення	Рівень %
Незадовільний	18
Задовільний	18
Добрий	36
Відмінний	28

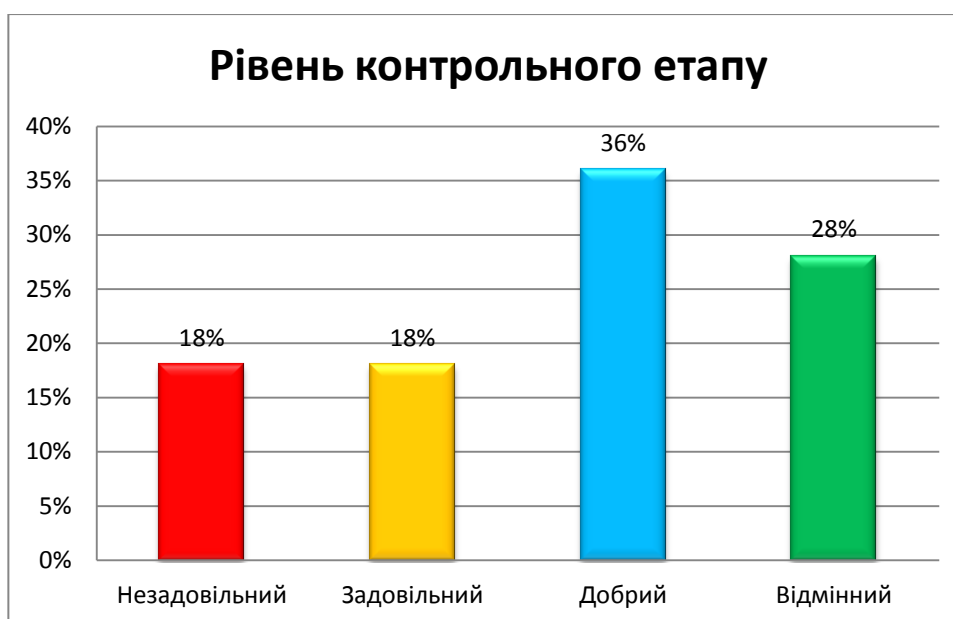

Рис. 2.2. Рівень розвитку зв'язного мовлення учнів на контрольному етапі експерименту.

Загальні результати зрізу знань з розвитку зв'язного мовлення на констатувальному і контрольному етапах представимо у вигляді таблиці (Таблиця 2.4.) та у вигляді діаграми (Рис. 2.3.).

Таблиця 2.4.

Порівняння результатів зрізу знань на констатувальному та контрольному етапах експерименту

Рівень розвитку зв'язного мовлення	Констатувальний етап, %	Контрольний етап, %
Незадовільний	36	18
Задовільний	23	18
Добрий	27	36
Відмінний	14	28

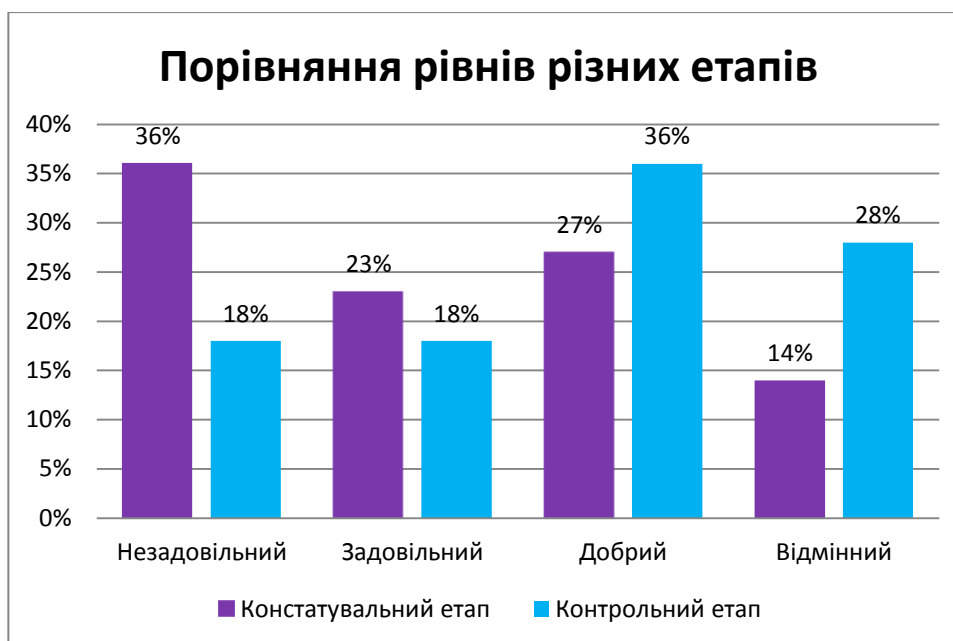

Рис. 2.3. Порівняння результатів зрізу знань на констатувальному та контрольному етапах експерименту.

Як видно на рис. 2.3. результати контрольного етапу дослідження порівняно з результатами констатувального етапу дослідження значною мірою підвищилися. На констатувальному етапі більшість учнів мали незадовільний та добрий рівень сформованості вмійь монологічного мовлення. Після проведення контрольного етапу дослідження збільшилась кількість учнів з відмінним (з 14 % 28 %), і добрим (з 27% до 36%) рівнем знань. Лише у 8 учнів результати майже не змінилися, тобто вони, як і на констатувальному етапі, мають незадовільний (18%) і задовільний (18%) рівень сформованості вмійь монологічного мовлення. Причиною цього, перш за все, може бути низький рівень інтересу учнів до даного предмету, а також до запропонованих завдань, оскільки низький рівень знань в цих учнів виявляється також за результатами попередніх завдань з української мови.

Відповідно, зробивши аналіз отриманих результатів можна зробити наступні висновки: проведення уроків української мови з використанням методу проєктів підвищує рівень сформованості вмійь монологічного мовлення учнів початкової школи. На уроках рідної мови є можливість

ефективно організувати навчання з розвитку та формування вмінь усного монологічного мовлення.

Таким чином, впровадження комплексу вправ на кожному етапі виконання проєкту, позитивно впливає на процес навчання та підвищує його ефективність. Аналіз результатів показав, що дітям легше висловлювати свої думки, з'являється бажання планувати свою діяльність та здійснювати само та взаємоконтроль.

В цьому розділі було досліджено рівень сформованості вмінь усного монологічного мовлення в учнів третього класу, розроблено етапи проєкту із застосуванням системи вправ направлених на розвиток зв'язного мовлення молодших школярів на уроках рідної мови, а також описано аналіз дослідно-експериментальної роботи.

В констатувальному етапі експерименту брали участь 22 учні третього класу. Використовуючи коефіцієнт навченості за В.П. Беспалько, було визначено рівень сформованості зв'язного мовлення у дітей. Опрацювання та інтерпретація результатів дозволяє зробити висновки про те, що у класі переважає кількість дітей з низьким рівнем розвитку зв'язного мовлення. Формувальний етап роботи передбачав розроблення і реалізацію проєкту, направлено на формування умінь зв'язного мовлення. На контрольному етапі було знов проведено діагностику рівня розвитку усного монологічного мовлення. Після аналізу отриманих даних, спостерігається значні зміни, рівень розвитку зв'язного мовлення підвищився.

Таким чином, можна зробити висновок, що запропонована методика, спрямована на розвиток усного зв'язного мовлення на уроках української мови, підвищує ефективність освітнього процесу у формуванні вмінь усного монологічного мовлення у дітей початкових класів. Під час реалізації та презентації власних проєктів учні розвивають та удосконалюють мовленнєву діяльність, збагачують словниковий запас, формують уміння підбирати правильні мовні засоби.

2.3. Методичні рекомендації щодо навчання монологічного мовлення молодших школярів на основі проєктної технології

Результати дослідження проблеми навчання монологічного мовлення молодших школярів на уроках української мови за допомогою проєктної технології дозволили сформулювати такі методичні рекомендації щодо його організації та проведення:

1. Навчання монологічного мовлення дітей з використанням методу проєктів рекомендується здійснювати під час уроків української мови та на уроках зв'язного мовлення. При цьому виділяють такі етапи уроку:

- I етап – Організаційний. Цей етап співвідноситься з початком уроку, коли формуються вміння зрозуміти предмет/тему; вміння створити задум висловлювання.

- II етап – Підготовчий. На цьому етапі робота націлена на формування в молодших школярів уміння підбирати та використовувати мовні засоби для власного висловлювання.

- III етап - Реалізації проєкту. На даному етапі основним умінням є логічна побудова монологу у відповідності із задумом.

- IV етап – Презентації проєкту та підбиття підсумків. На цьому етапі буде формуватись вміння робити висновок та оціночне судження щодо власного монологічного висловлювання.

Перед проведенням навчання учням слід пояснити послідовність етапів виконання проєктів. Учителі мають знати сутність роботи з розвитку монологічного мовлення молодших школярів на основі вказаних етапів. Нижче наводиться їх стислий опис.

2. На організаційному етапі функції вчителя полягають у підвищенні мотивації учнів, формуванні мікрогрупи, наданні допомоги у визначенні мети, завдань та кінцевого продукту проєкту, розробці плану реалізації ідеї, визначенні критеріїв оцінки діяльності на всіх етапах. Завдання учнів полягають: у визначенні мети і завдань проєкту, розробці

плану роботи, пошуку необхідної для початку роботи інформації. Усе це обговорюється в класі, учні вносять свої пропозиції.

3. На підготовчому етапі учні збирають матеріал, ознайомлюються з навчальною інформацією, виконують тренувальні вправи. Вчитель консультує по змісту проєкту, допомагає в систематизації, узагальненні матеріалів, знайомить з правилами оформлення проєкту, стимулює розумову активність дітей, відстежує практичні дії виконавців і оцінює проміжні результати кожного учасника, проводить моніторинг спільної діяльності.

Спостерігаючи за роботою учнів над проєктом, учитель орієнтується, які дидактичні мультимедійні матеріали створити на допомогу учням. Мета розробки дидактичних матеріалів: управління процесом засвоєння знань учнями з конкретної теми, підведення підсумків їх дослідницької, пошукової або творчої діяльності в рамках навчального проєкту. Дидактичні матеріали можуть бути у вигляді тестів, кросвордів, таблиць, діаграм, графіків, алгоритмів виконання певних дій. Такі матеріали допоможуть учням краще зрозуміти проблеми, що досліджуються, одержати необхідні знання, уміння і навички.

4. Наступним етапом є реалізація проєкту. Учні збирають, аналізують й систематизують інформацію, обговорюють її в мікрогрупах, висувають і перевіряють гіпотези, виконують практичну частину - виготовляють виріб або продукт проєкту, проводять самоконтроль. На цьому етапі учні остаточно оформлюють кінцевий продукт (малювання, складання, розфарбовування, оформлення презентації тощо). Вчитель консультує з питань підготовки звіту про виконану роботу, процедури захисту проєкту, виступає в ролі експерта, аналізує виконану роботу. Саме на цьому етапі учні зустрічаються з труднощами щодо побудови власних висловлювань: що і як промовляти. Для цього вчителю необхідно запропонувати дітям наочну опору, яка допоможе будувати монолог (вступ, (тема, мета, завдання навчального проєкту), результати навчального

проєкту, висновок), що безумовно полегшить учням процес підготовки і надасть упевненості під час презентації.

5. Останнім етапом є презентація проєкту та підбиття підсумків, рефлексія - вміння зробити висновок та оціночне судження щодо власного монологічного висловлювання. Захист проєктів відбувається у формі презентації, під час якої учні представляють результати своєї роботи, описують методи та прийоми, за допомогою яких було отримано інформацію, доповідають про проблеми, що виникли під час виконання проєкту, демонструють набуті знання, вміння, творчий потенціал, відповідають на запитання. На цьому етапі вчитель та учні аналізують виконану роботу, виявляють її переваги та недоліки, оцінюють свою участь у проєкті. Вчитель оцінює результати роботи.

6. Виходячи з досвіду використання проєктів, доцільно починати поступове впровадження деяких елементів проєктного навчання і розвитку навичок презентації до реалізації довгострокових проєктів. Також для ефективного застосування проєктних робіт в початкових класах учитель української мови повинен врахувати:

- Вікові особливості учнів. У дітей молодшого шкільного віку переважає ігрова діяльність, яка поступово замінюється навчальною. Увага учнів зосереджується на одному виді діяльності лише 5-8 хвилин, тому на уроці необхідна часта зміна видів роботи. Задача вчителя – зацікавити дітей, адже вони потребують особливої мотивації, яка відповідає їх інтересам та знанням. Діти люблять грати, декламувати вірші, співати, малювати, розфарбовувати, робити аплікації, щось вирізати, приклеювати, виконувати фізичні вправи. Тут в нагоді і може стати створення невеличких міні-проєктів, які можна використати на майбутніх уроках під час вивчення тієї чи іншої теми.

- Простота та посильність проєктних завдань. Проєкт в початковій школі не може бути складним. Завдання має відповідати рівню знань і вмінь учнів. Робота має бути доступна школярам, виходячи з наявних у них знань,

опиратися на них і на життєвий досвід дітей, але в той же час досліджуваний матеріал не повинен бути і занадто легким. Інформаційно-бідний матеріал не має мотиваційного ефекту, його вивчення стає для учнів нудним і, як наслідок, відсутність інтересу до проєкту.

- Чіткість та зрозумілість завдань проєкту. Інструкції щодо виконання проєктної роботи мають бути чіткими, зрозумілими.

- Врахування інтересів та нахилів дітей при виборі теми проєкту. Вчитель має обирати та пропонувати такі завдання для розв'язання, які цікавлять дітей даного віку, враховуючи їх інтереси та нахили, та дадуть можливість отримувати конкретні результати. (наприклад, вітальна листівка, листівка-запрошення, плакати, значки, виставка малюнків).

- Розвиток незалежності учнів при виборі теми. Зазвичай вчитель пропонує дітям ситуацію для розв'язання, але потрібно бути готовим і до того, що учні представлять свої власні шляхи до її вирішення. Отже, однією з важливих особливостей проєктної методики в початковій школі є її відкритість. Також необхідно розвивати в учнів здатність робити вибір та діяти самостійно, працюючи індивідуально, в парах, в групах, уміння послідовно виконувати певні дії. Учні вчать поетапно працювати над проєктом за допомоги та підтримки вчителя, який не тільки координує роботу, але й ініціює, планує, організовує її, навчає різноманітних видів діяльності, забезпечує право вибору.

- Застосування інтегрованих знань. Варто застосувати в проєктній діяльності знання та досвід молодших школярів, набуті ними з інших предметів. Організація вчителем попереднього вивчення мовних аспектів на початковому рівні, що спрямоване на формування лінгвістичної мовленнєвої та соціокультурної компетенції. У початковій школі використовуються проєктні завдання в тісному контакті з навчальною програмою та навчально-методичним комплексом, що дає можливість практично засвоювати мовний матеріал, організувати активну комунікативну діяльність учнів на уроці і в позаурочний час стимулювати їх

самостійну роботу, тобто забезпечити формування комунікативної компетенції.

- Головне під час організації проєктної роботи, створити максимально сприятливі умови для розкриття і прояву творчого потенціалу учнів. Робота над проєктами не повинна бути хаотичною, спонтанною, тому перш за все, необхідно спробувати визначити періодичність і якісний склад проєктних завдань в рамках кожної теми. Самим оптимальним варіантом, на нашу думку, є робота над одним проєктом в межах однієї теми. Це може бути творчий, інформаційний або дослідницький проєкт.

- Важливо при організації проєктної діяльності також створити дружню атмосферу в класі та на уроці, заохотити учнів до спілкування українською мовою під час обговорення і здійснення проєкту. Кожна дитина, яка бере участь у виконанні проєкту обов'язково повинна бути вислухана, оцінена та підтримана вчителем та однокласниками. Лише за цієї умови наступні проєктні роботи будуть виконуватись із задоволенням.

Сформульовані методичні рекомендації щодо навчання учнів початкової школи монологічного мовлення на основі методу проєктів відображають організаційні процедури, пов'язані з реалізацією навчального процесу у зазначених умовах. Запропоновані рекомендації дають змогу вчителю забезпечити ефективну організацію та проведення навчання монологічного мовлення на основі використання проєктів у межах навчального процесу в закладах загальної середньої освіти.

Висновки до розділу 2

Підбиваючи підсумки викладеного у другому розділі нашої роботи, сформулюємо положення методики формування монологічного мовлення учнів початкової школи на основі використання проєктної технології та опишемо результати її експериментальної перевірки.

1. Створення проєктів було здійснено відповідно до таких етапів: організаційний, підготовчий, реалізації, презентації проєктів та підбиття

підсумків. Основним критерієм для розробки проєкту взято об'єкт навчання – вміння монологічного мовлення, яке формується послідовно на кожному етапі під час виконання завдань. Організаційний етап співвідноситься з початком уроку. На цьому етапі формуватимуться вміння зрозуміти предмет/тему; вміння створити задум висловлювання. Робота на етапі буде націлена на актуалізацію знань отриманих під час уроків української мови. Також буде проводитись робота над збагаченням словникового запасу, розробці плану реалізації ідеї, визначення ключових завдань проєкту та кількості учасників – індивідуальний, парний чи груповий.

На підготовчому етапі робота націлена на формування в молодших школярів уміння підбирати та використовувати мовні засоби для власного висловлювання. Даний етап є підготовчим перед побудовою монологічного висловлювання, адже виконуються тренувальні вправи, проводиться розробка основних ідей та дидактичних матеріалів, аналіз даних та ознайомлення з навчальною інформацією - алгоритмом виконання дій.

На етапі реалізації проєкту основним умінням є логічна побудова монологу у відповідності із задумом. Цей етап можемо назвати практичним, тобто відбувається формування та закріплення вмінь молодших школярів створювати монологи з опорою на картинку або серію картинок, за планом або запитаннями.

Четвертий етап – презентація проєкту та підбиття підсумків. На цьому етапі будуть сформовані такі вміння зробити висновок та оціночне судження щодо власного монологічного висловлювання (підбиття підсумків, аналіз помилок). Ця частина уроку є контрольною. Під час етапу рефлексії учні оцінюють свою успішність та якість виконаних завдань, роблять аналіз виконаних дій.

2. В ході дослідження було проведено педагогічний експеримент, який складався з трьох етапів: підготовчого, дослідницького, етапу аналізу та узагальнення результатів. За результатами констатувального

експерименту нами були зроблені висновки, що рівень сформованості вмінь монологічного мовлення в учнів третього класу досить низький. Для підвищення якості зв'язного мовлення учнів експериментального класу ми розробили та реалізували проєкт за темою «Створення коміксу». Зріз знань, проведений на контрольному етапі експерименту, показав, що рівень розвитку зв'язного мовлення підвищився – більшість учнів мають добрий і відмінний рівень сформованості вмінь монологічного мовлення. Це дає нам можливість зробити висновки, що впровадження методики із застосуванням методу проєктів, направленої на формування вмінь монологічного мовлення у початкових класах, позитивно впливає на процес навчання та підвищує його ефективність. Створені вправи на етапах проєкту розвивають та удосконалюють мовленнєву діяльність учнів, збагачують словниковий запас, формують вміння підбирати правильні мовні засоби.

3. У результаті проведеного нами дослідження ми сформулювали методичні рекомендації щодо організації навчання монологічного мовлення молодших школярів на основі проєктної технології.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Сучасна методика навчання української мови велику увагу приділяє проблемі розвитку зв'язного мовлення молодших школярів. Однак аналіз робіт вітчизняних і зарубіжних учених показав, що проблема навчання монологічного мовлення учнів початкових класів за допомогою технології проєктів потребує теоретичної та практичної розробки. Наше дослідження дало змогу вирішити цю проблему і зробити висновки.

1. Теоретичні передумови формування вмінь монологічного мовлення на основі використання методу проєктів є основою для вирішення проблеми, якій присвячена наше дослідження. Необхідні передумови для ефективного навчання визначаються наведеними нижче положеннями.

1.1. Проаналізували загальнодидактичні та методичні принципи методики навчання української мови, розглянули зміст роботи над монологічними висловлюваннями, що полягає у формуванні вмінь чотирьох груп: інформаційно-групових, структурно-композиційних, граматико-стилістичних та умінь редагувати текст. Виокремили вміння у монологічному мовленні, яких набувають учні молодших класів на уроках української мови, та очікувані результати навчання змістової лінії «Взаємодіємо усно» типових освітніх програм для третіх класів початкової школи в частині мовно-літературної освітньої галузі. Зробивши аналіз цих умінь та очікуваних результатів навчання з української мови, нами була створена власна номенклатура вмінь монологічного мовлення: вміння зрозуміти предмет/тему та створювати задум висловлювання; вміння підбирати та використовувати мовні засоби; вміння логічно побудувати монолог у відповідності із задумом; уміння зробити висновок та оціночне судження щодо власного монологічного висловлювання.

1.2. Серед усіх психічних процесів мислення є психологічною основою мовлення. Хоча мислення ширше за мовлення, бо воно спирається не тільки на мову, але різноманітність мовних форм, їх варіативність позитивно впливає на розвиток розумових операцій. Рівень розвитку

мовлення використовується також, як один із найважливіших критеріїв розумового розвитку школяра. Навчальна діяльність у молодших школярів є провідною, саме вона визначає розвиток всіх психічних функцій молодшого школяра: пам'яті, уваги, мислення, сприйняття і уяви. У молодшому шкільному віці активно розвивається мотиваційна сфера, тому саме мотиви є основою встановлення і збереження позитивних міжособистісних відносин з групою однолітків, ставлять школяра перед необхідністю правильно висловлюватися, пробуджують у нього інтерес і бажання чимось поділитися, про щось розповісти, довести своє твердження, описати суттєві ознаки явищ дійсності, які він сприймає.

1.3. Проектна діяльність учнів – технологія розвитку вмінь вчитися. Метою використання проектної технології на уроках розвитку зв'язного мовлення є підвищення мотивації до вивчення рідної мови, формування вміння логічно, послідовно, достатньо повно та правильно користуватися мовними засобами для вираження власної думки та достатньо повно донести її до слухачів. Ефективність методу проектів полягає у тому, що удосконалюються сформовані раніше навички спілкування і закладаються основи майбутніх самостійних висловлювань – монологічного мовлення.

2. Розроблена та експериментально перевірена нами методика дозволяє практично вирішити проблему формування вмінь монологічного мовлення молодших школярів за допомогою використання методу проектів.

2.1. Створення проектів було здійснено відповідно до таких етапів: організаційний, підготовчий, реалізації, презентації проектів та підбиття підсумків. Основним критерієм для розробки проекту взято об'єкт навчання – вміння монологічного мовлення, яке формується послідовно на кожному етапі під час виконання завдань. Організаційний етап співвідноситься з початком уроку. На цьому етапі формуватимуться вміння зрозуміти предмет/тему; вміння створити задум висловлювання. Робота на етапі буде націлена на актуалізацію знань отриманих під час уроків української мови. Також буде проводитись робота над збагаченням

словникового запасу, розробці плану реалізації ідеї, визначення ключових завдань проєкту та кількості учасників – індивідуальний, парний чи груповий.

На підготовчому етапі робота націлена на формування в молодших школярів уміння підбирати та використовувати мовні засоби для власного висловлювання. Даний етап є підготовчим перед побудовою монологічного висловлювання, адже виконуються тренувальні вправи, проводиться розробка основних ідей та дидактичних матеріалів, аналіз даних та ознайомлення з навчальною інформацією - алгоритмом виконання дій.

На етапі реалізації проєкту основним умінням є логічна побудова монологу у відповідності із задумом. Це етап можемо назвати практичним, тобто відбувається формування та закріплення вмінь молодших школярів створювати монологи з опорою на картинку або серію картинок, за планом або запитаннями.

Четвертий етап – презентація проєкту та підбиття підсумків. На цьому етапі будуть сформовані такі вміння зробити висновок та оціночне судження щодо власного монологічного висловлювання (підбиття підсумків, аналіз помилок). Ця частина уроку є контрольною. Під час етапу рефлексії учні оцінюють свою успішність та якість виконаних завдань, роблять аналіз виконаних дій.

2.2. В ході дослідження було проведено педагогічний експеримент, який складався з трьох етапів: підготовчого, долідницького, етапу аналізу та узагальнення результатів. За результатами констатувального експерименту нами були зроблені висновки, що рівень сформованості вмінь монологічного мовлення в учнів третього класу досить низький. Для підвищення якості зв'язного мовлення учнів експериментального класу ми розробили та реалізували проєкт за темою «Створення коміксу». Зріз знань, проведений на контрольному етапі експерименту, показав, що рівень розвитку зв'язного мовлення підвищився - більшість учнів мають добрий і відмінний рівень сформованості вмінь монологічного мовлення. Це дає нам

можливість зробити висновки, що впровадження методики із застосуванням методу проєктів, направленої на формування вмінь монологічного мовлення у початкових класах, позитивно впливає на процес навчання та підвищує його ефективність. Створені вправи на етапах проєкту розвивають та удосконалюють мовленнєву діяльність учнів, збагачують словниковий запас, формують уміння підбирати правильні мовні засоби.

2.3. У результаті проведеного нами дослідження ми сформулювали методичні рекомендації щодо організації навчання монологічного мовлення молодших школярів на основі проєктної технології.

Отже, гіпотеза, висунута нами на початку дослідження, підтвердилася – процес формування вмінь усного монологічного мовлення учнів 3 класу став ефективнішим за рахунок застосування в навчальному процесі розробленої методики навчання монологічного мовлення на основі методу проєктів.

Таким чином проєкт націлений на набуття учнями нових знань на основі реальної життєвої практики та є ефективним методом навчання учнів початкових класів монологічного мовлення. В учнів з'являється потреба у говорінні - ділитися своїми враженнями, знаннями, висловлювати власну думку, збирати і систематизувати матеріал, відбирати головне, підбирати та використовувати мовні засоби; вміння логічно побудувати монолог, робити висновки. І як наслідок, будуючи прості речення, він формує монологічне мовлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів. За загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ: Ленвіт, 2013. 590 с.
2. Богуш А.М., Гавриш Н.В.. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: Підручник. За редакцією А.М. Богуш. Київ: Вища школа, 2007. 542с.
3. Вашуленко М.С.. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. За наук. ред. М. С. Вашуленка. Київ: Літера ЛТД, 2011. 364 с.
4. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі: Методичний посібник. За редакцією М.С. Вашуленко. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2018. 400с.
5. Вашуленко М. С. У світі рідного слова. Зошит із розвитку мовлення. 3 клас: навч. посіб. / М. С. Вашуленко, Н.А. Васильківська. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2020. 48с.
6. Выготский, Л. С. Вопросы детской психологии / Л. С. Выготский. СПб. : Союз, 1997. 224 с. (Психология ребенка)
7. Даніліна І. В. Д18 Навчальні проекти в початковій школі. 3 клас. Харків : Вид. група «Основа», 2016. 160 с.
8. Державний стандарт початкової освіти: затвер. Постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018р. № 19, ст. 637. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення 25.05.2022).
9. Заброцький М.М. Основи вікової психології: Навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2001. 112 с.
10. Котик Т.М. Методика розвитку зв'язного мовлення молодших школярів : Опорні конспекти лекцій для студентів заочної форми навчання

спеціальності «Початкова освіта» / Тетяна Миколаївна Котик. Івано-Франківськ, 2013. 71с.

11. Метод проектів: особливості застосування в початковій школі. Посіб. для вчителів початкових класів, слухачів курсів підвищення кваліфікації, студентів педагогічних факультетів вищих навчальних закладів. Видавництво Київського міського педагогічного університету імені Б.Д.Грінченка. 2009. 42 с.

12. Методичний експрес: Актуальні напрями професійного розвитку вчителя іноземної мови в дошкільній та початковій освіті : Навчально-методичний посібник / О. С. Гуманкова, С.В. Деньгаєва, О.А. Зимовець, Є. М. Карпенко, О.П.Мазко, О. С. Михайлова, І.В. Самойлюкевич та ін. / За заг. ред. І. В. Самойлюкевич. Житомир: Вид. О.О.Євенок, 2018. 118 с.

13. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів 1-4 класи. URL: https://drive.google.com/file/d/115321o8_C6sTcDmtO7xDLGmkdNXkqp5x/view (дата звернення: 25.05.2022).

14. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: технологічна освіта у початковій школі» : для пед. працівників / Тетяна Гільберг [та ін.]. Київ: Генеза, 2021. 160 с.

15. Новиченко О. Використання проектної технології як засобу розвитку творчих здібностей учнів / О. Новиченко // Проекти в початковій школі: тематика та розробки занять / Київ: Шкільний світ, 2008. 97с.

16. Педагогічний експеримент. URL: <http://library.vspu.net/bitstream/handle/123456789/1491/%D0%A04.15.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

17. Проекти в початковій школі : тематика та розробка занять / упоряд. О. Онопрієнко, О. Кондратюк. Київ : Шкільний світ, 2007. 128 с.

18. Плиско К. Принципи, методи і форми навчання української мови (теоретичний аспект): навч. посіб. Харків: Основа, 1995. 240 с.

19. Психологія мовлення і психолінгвістика: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Калмикова Л.О., Калмиков Г.В., Лапшина І.М., Харченко Н.В.; За заг. ред. Л.О.Калмикової. Київ: Переяслав-Хмельницький педагогічний інститут, вид-во “Фенікс”, 2008. 245 с.
20. Редько В. Молодші школярі... які вони?: Залежність ефективності навчання іноземних мов учнів початкової школи від їхніх вікових особливостей /В. Редько// Іноземні мови в вищих навчальних закладах. 2003. №1. 22-30с.
21. Роговик Л. Психомоторні компоненти навчання. Енергія навчального простору в психомоторних іграх /Л. Роговик// Початкова школа. 2004. №7. 21-24с.
22. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. СПб: Питер, 2005. 586 с.
23. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О.Я. 3-4 клас. Затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 року № 1273. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2020/11/20/Savchenko.pdf> (дата звернення: 25.05.2022).
24. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р.Б. 3-4 клас. Затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 року № 1273. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2020/11/20/Shiyana.pdf> (дата звернення: 25.05.2022).
25. Фельдштейн Д.И. Формування особистості дитини. Київ: Знання, 2002. 339 с.
26. Юрчик О.В. Впровадження проектної технології в навчальний процес. [Навчальний посібник] / О.В.Юрчик. Хмельницький: НВО №5 ім. С.Єфремова, 2015. 88 с.
27. Я досліджую світ : підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) / О. В. Волощенко, О. П. Козак, Г. С. Остапенко. Київ : Світич, 2020. 140с.

АНОТАЦІЯ

Гапшенко О.В. Методика формування монологічного мовлення молодших школярів з використанням методу проєктів. Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня магістра за спеціальністю 013 «Початкова освіта» Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, 2022 рік.

У роботі розкрито теоретичні передумови формування вмінь монологічного мовлення молодших школярів із застосуванням методу проєктів. Розроблено номенклатуру вмінь монологічного мовлення, що формуються у проєктному навчанні на уроках української мови у початковій школі, уточнено психологічні основи формування вмінь монологічного мовлення молодших школярів на основі проєктної технології, розглянуто поняття «метод проєкту» та «навчальний проєкт», описано сутність проєктної технології, визначено її переваги та недоліки. У дослідженні розроблено методику навчання учнів 3 класу монологічного мовлення на основі методу проєктів. Уточнено етапи проєктної роботи з формування вмінь монологічного мовлення молодших школярів, розроблено вправи та завдання для кожного етапу, підготовлено проєкт для формування вмінь монологічного мовлення учнів 3 класу на тему «Створення коміксу», проведено педагогічний експеримент, проаналізовано його результати, сформульовано методичні рекомендації щодо формування вмінь монологічного мовлення молодших школярів на основі проєктної технології.

Ключові слова: метод проєктів, проєктна технологія, навчання монологічного мовлення, вміння монологічного мовлення, учні початкової школи.

ABSTRACT

Hapshenko O.V. Methodology of Teaching Primary School Students' Monologue Speech by Means of Project Technology. Qualification Work for

Obtaining a Master's Degree in Specialty 013 "Primary Education" of the T.H. Shevchenko National University "Chernihiv Colehium", 2022.

The paper reveals the theoretical prerequisites for the formation of changes in the monologue speech of junior pupils using the project method. The range of monologue speaking skills that are formed in project learning in the Ukrainian language classes in primary school has been developed, the psychological foundations of the formation of monologue speaking skills of primary school pupils based on project technology have been clarified, the concepts of "a project method" and "an educational project" have been considered, the essence of project technology has been described, its advantages and disadvantages are determined. The study developed a methodology of teaching 3rd grade students' monologue speech based on the project method. The stages of project work on the formation of monologue speech skills of primary school pupils were clarified, exercises and tasks for each stage were developed, a project for the formation of monologue speech skills of 3rd grade pupils on the topic "Creating comics" was prepared, a pedagogical experiment was conducted, its results were analyzed, methodological recommendations for the formation of monologue speech skills of primary school pupils based on project technology were formulated.

Key words: project method, project technology, teaching monologue speech, skills of monologue speech, primary school children.

Вправа «Розповідаємо історію»

Тестові завдання

1. Подивіться на малюнок і скажіть, про що буде йтися в тексті. Придумайте заголовок.

2. Складіть розповідь за малюнком, користуючись опорними словами: був, народження, Святослава, у, День; привітати, Оленка, його, та, прийшли, Богдан; столом, ми, за, сиділи; цікаві, в, гралися, ігри; торт, принесла, мама, святковий.

3. З'єднайте придумані речення засобами міжфразового зв'язку (спочатку, потім, нарешті).

У Святослава був День народження. Його прийшли привітати Оленка та Богдан. Спочатку ми сиділи за столом. Потім гралися в цікаві ігри. Нарешті мама принесла святковий торт.

4. Прочитайте готовий міні монолог. Скажіть, щоб ви змінили? Поясніть, чому ваш монолог кращий. Відкоригуйте текст.

У Святослава День народження. Прийшли Оленка та Богдан. Вони сиділи за столом та гралися. Мама принесла торт.

Додаток В

Результати дослідження рівня сформованості зв'язного мовлення молодших школярів на констатувальному етапі

№ п/н	Ім'я та прізвище	Рівень сформованості зв'язного мовлення							
		незадовільний		задовільний		добрий		Відмінний	
		бали		бали		бали		бали	
1	Максим Б.					10	0,83		
2	Євгеній В.	4	0,33						
3	Олек-дра В.	6	0,50						
4	Мілана В.			8	0,67				
5	Олеся Г.					10	0,83		
6	Кирило Д.			8	0,67				
7	Данило Д.	7	0,58						
8	Вікторія І.			8	0,67				
9	Катерина І.	7	0,58						
10	Євген К.	4	0,33						
11	Радіон К.			8	0,67				
12	Аріна М.					9	0,75		
13	Андрій Н.					9	0,75		
14	Олек-др О.							11	0,92
15	Мілана П.	6	0,50						
16	Анна П.							11	0,92
17	Максим Р.					10	0,83		
18	Софія С.	5	0,42						
19	Кіра С.							11	0,92
20	Валерія С.			8	0,67				
21	Вероніка С.					9	0,75		
22	Настя Т.	7	0,58						

Результати дослідження рівня сформованості зв'язного мовлення молодших школярів на контрольному етапі

№ п/н	Ім'я та прізвище	Рівень сформованості зв'язного мовлення							
		незадовільний		задовільний		добрий		Відмінний	
		бали		бали		бали		бали	
1	Максим Б.							11	0,92
2	Євгеній В.	6	0,50						
3	Олек-дра В.			8	0,67				
4	Мілана В.					9	0,75		
5	Олеся Г.							11	0,92
6	Кирило Д.					10	0,83		
7	Данило Д.							11	0,92
8	Вікторія І.			8	0,67				
9	Катерина І.			8	0,67				
10	Євген К.	6	0,50						
11	Радіон К.			8	0,67				
12	Аріна М.					9	0,75		
13	Андрій Н.					9	0,75		
14	Олек-др О.							11	0,92
15	Мілана П.	6	0,50						
16	Анна П.							11	0,92
17	Максим Р.					10	0,83		
18	Софія С.	7	0,58						
19	Кіра С.							11	0,92
20	Валерія С.					10	0,83		
21	Вероніка С.					9	0,75		
22	Настя Т.					10	0,83		

План-конспект уроку української мови у 3 класі.

Проект на тему: «Створення коміксу».

Характеристика проєкту:

- за діяльністю: творчий;
- за предметно-змістовною галуззю: монопроєкт;
- за кількістю учасників проєкту: індивідуальний;
- за характером контактів: внутрішній;
- за тривалістю виконання: короткостроковий (1 урок);

Мета: розвивати монологічне мовлення, пам'ять, увагу, дрібну моторику, критичне мислення, навички вільного спілкування; інтерес до читання, розширити знання про жанр коміксу; з'ясувати, як створюють комікси; вчити уявляти тих, для кого ми щось робимо, і створювати продукт зручним для його можливих користувачів; розвивати допитливість, спонукати дітей до творчості; виховувати пізнавальний інтерес, естетичний смак, стійку мотивацію до української мови, повагу один до одного.

Очікувані результати:

- вчатися створювати власний задум коміксу та добирати мовні засоби;
- формувати вміння створювати розповідь за малюнками;
- вдосконалять вміння добирати джерела інформації, виокремлювати потрібну для чого-небудь інформацію, доступно подавати її в залежності від ситуації;
- розвиватимуть комунікативні навички;
- самостійно виконувати творчу роботу, а саме комікси;
- вдосконалять уміння оцінювати і публічно захищати результати своєї роботи.

Кінцевий продукт: створення ілюстрованого коміксу, розповіді учнів, створення міні-книжки з коміксів учнів.

Обладнання: аркуші білого паперу, кольорові олівці, фломастери, зошит, олівець, ручка, книги, журнали для дітей.

Хід реалізації проєкту:

I. Організаційний етап.

Вправа “Ми — художники”. Уявіть себе художниками. Якими фарбами ви б намалювали свій сьогоднішній ранок? Чому?

Вправа “Ранкові враження”. Розкажіть про свої ранкові враження, продовживши речення.

Сьогодні я помітив / помітила...

Вранці мене здивувало...

Допогою до школи я звернув / я звернула увагу на ...

Сьогодні я почув / почувала...

Мене розвеселило...

Мене засмутило...

Завдання 1. Вправа «Розшифруй». Вилучи слова – назви чисел і прочитай слово, яке утворилося:

ОДИНКОДВАМІТРИКС

Завдання 2. Дай відповіді на запитання:

5. Як гадаєте, чому саме це слово закодоване?
6. Чи знаєш ти, що таке комікс?
7. Чи є в тебе улюблені комікси? Хто є їх героями? (Комікс – це зв’язна розповідь, подана за допомогою серії малюнків та підписів до них.)
8. Де ви найчастіше можете побачити комікси?

Завдання 3. Хмара слів «Комікси». Пригадайте, що ви знаєте про комікси, і створіть хмару слів.

4. Повідомлення теми та мети уроку: сьогодні ми розширимо наші знання про комікси і спробуємо себе в ролі художників коміксів.

5. Ключові завдання: вигадати дотепну, зрозумілу одноліткам історію, подати її у вигляді коміксу та скласти розповідь за малюнками.

6. Складаємо план роботи:

5. Обговорення ідей та етапів створення проєкту (за алгоритмом).

6. Визначити форму представлення проєкту.
7. Створення власного проєкту, складання розповіді.
8. Оформлення та захист робіт.

II. Підготовчий етап.

6. Розглянемо приклад коміксу та спробуємо створити репліки до нього. Вправа «Розповідаємо історію». Роздати роздруківки дітям (Додаток А). Діти мають розглянути кадри коміксу, прослідкувати історію, яку він може розповідати, та вписати репліки в порожні «бульки». Зверніть увагу дітей, що з тими самими кадрами можна створити абсолютно різні історії.
7. Звернути увагу дітей, що підписи зазвичай мають форму «словесної бульбашки», яка передає мову чи думку персонажа.

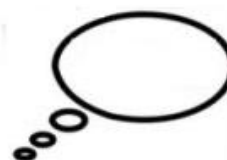
Мова

Вигук

Думка

8. Переглянути дитячі журнали та книги з ідеями для створення коміксу.
9. Вибір теми коміксу та сюжету. Як варіант, вчитель може запропонувати перелік ідей для коміксів, на які можуть звернути свою увагу діти. А також діти можуть самостійно обрати ідею для коміксу.

Перелік ідей для коміксу:

- *«Як ви очікували на подарунки від Святого Миколая»*
 - *«Ти вдома читаєш книжку, раптом чуєш стукіт у вікно...»*
 - *«Ви з товаришем ідете до школи і чуєте звідкись жалібне скавуніння»*
 - *«Ти переходиш вулицю і зненацька бачиш машину, що мчить на тебе»*
 - *«Ти чекаєш гостей на день народження»*
10. Ознайомлення учнів з алгоритмом створення коміксу.
 - Вигадай 2-3 персонажів;
 - Уяви їхній зовнішній вигляд;
 - Придумай сюжет історії (чим почалося, що відбувалося, чим завершилося, які висновки зробили для себе персонажі);

- Виріши, скільки кадрів треба створити для зображення коміксу (не більше 4-5), що напишете в «бульбашках», придумайте короткі фрази, репліки персонажів;
- Намалюй кадри коміксу і напиши репліки персонажів у спеціальних «бульбашках».

III. Етап реалізації проєкту.

Самостійна творча робота учнів. Допомога вчителя. Учні проєктують «макет», опрацьовують зібрану інформацію, коригують її. Завершення малювання сюжетних малюнків та реплік персонажів. Головне завдання полягає у створенні власної розповіді для представлення проєкту. Для цього вчителю необхідно запропонувати дітям наочну опору, яка допоможе будувати монолог :

- вступ (тема, мета проєкту),
- скласти 1-2 речення до кожного малюнка,
- висновок.

IV. Презентація проєкту та підбиття підсумків.

Учні демонструють кінцевий продукт – свої комікси, розповідають або зачитують розповідь за малюнками, відповідають на запитання.

Рефлексія:

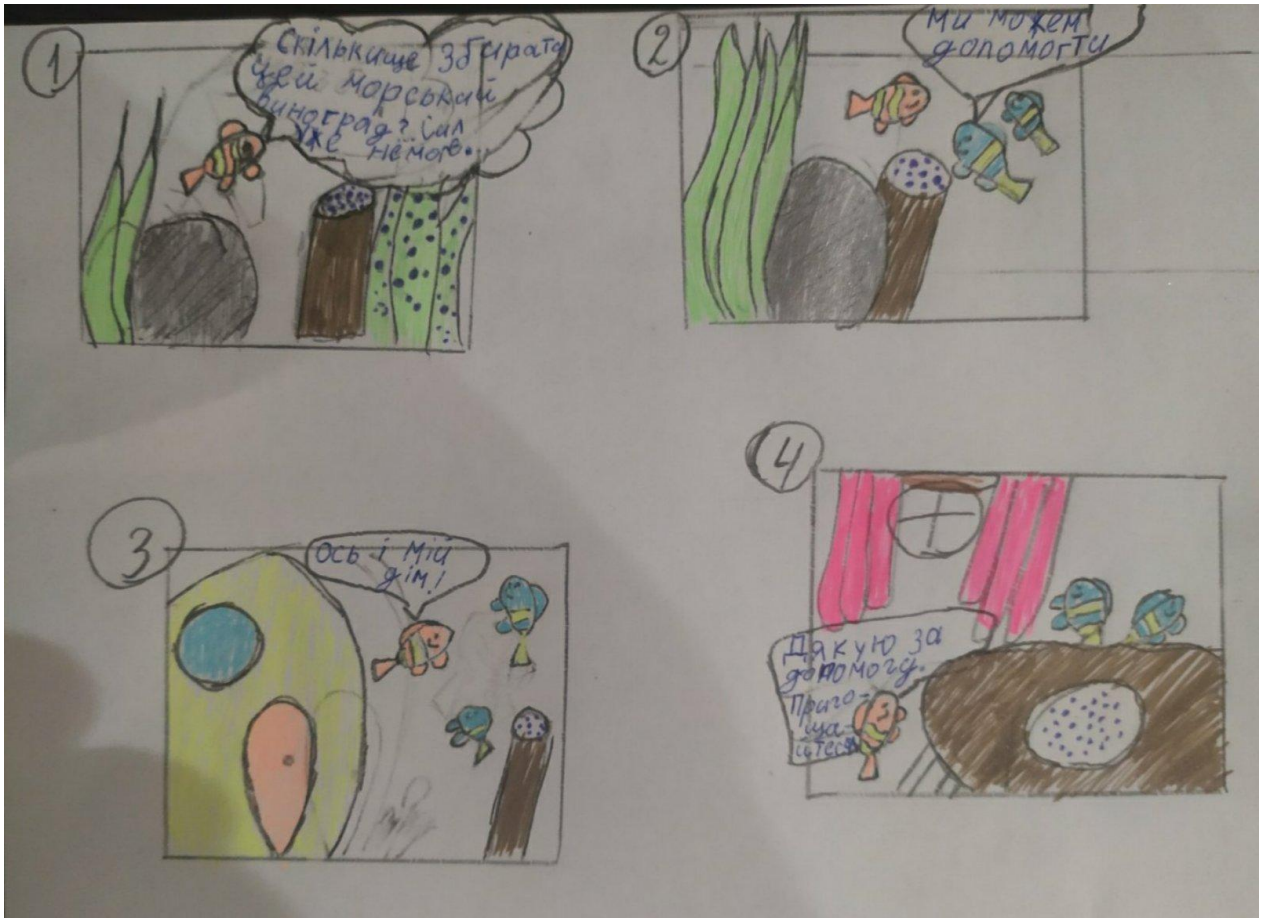
- З яким настроєм ви закінчуєте урок?
- Що нового для себе ви дізналися та навчилися?
- Чи надихнула вас тема проєкту?

Проекти учнів 3 класу на тему: «Створення коміксу».

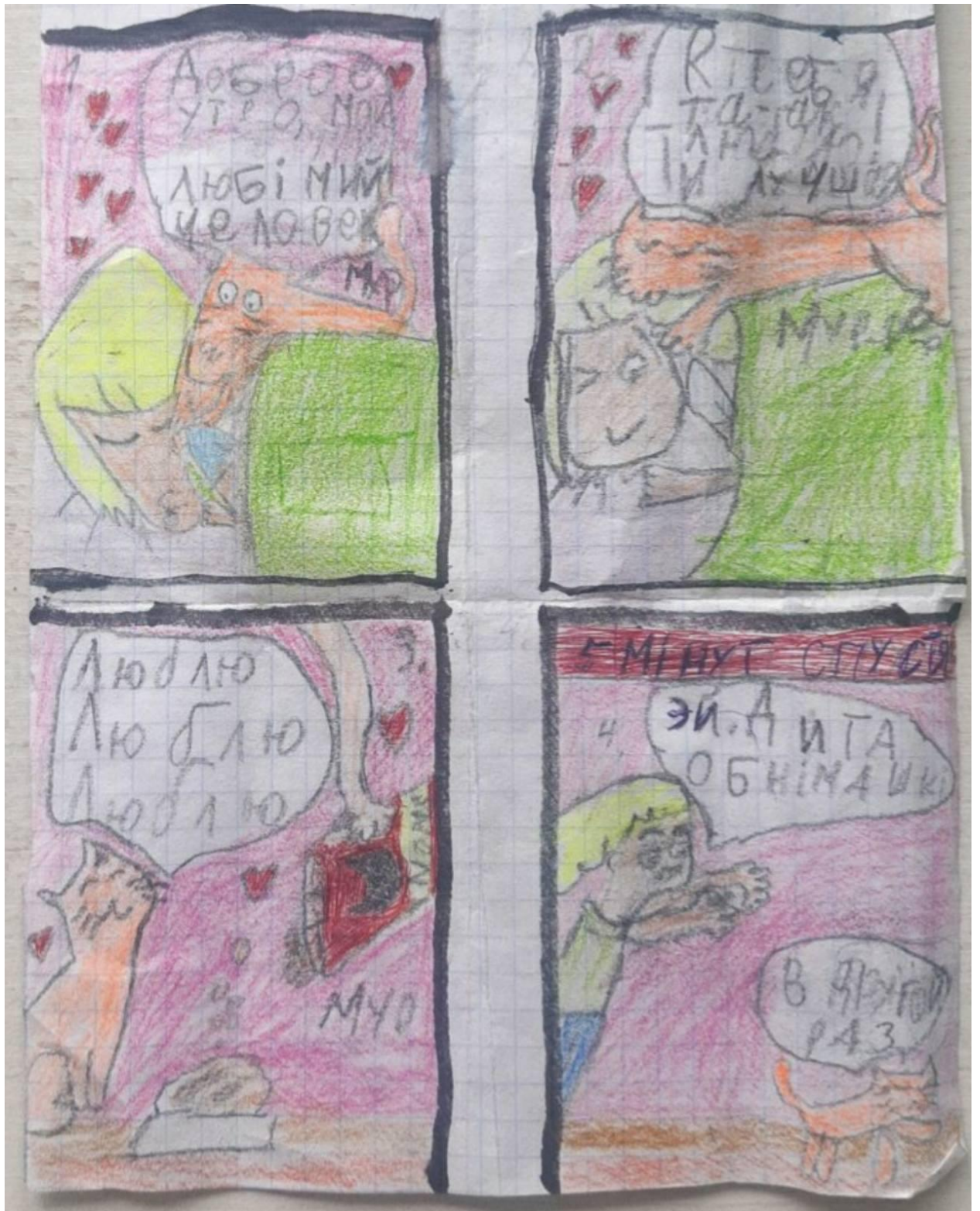
Максим Р. 3 кл.

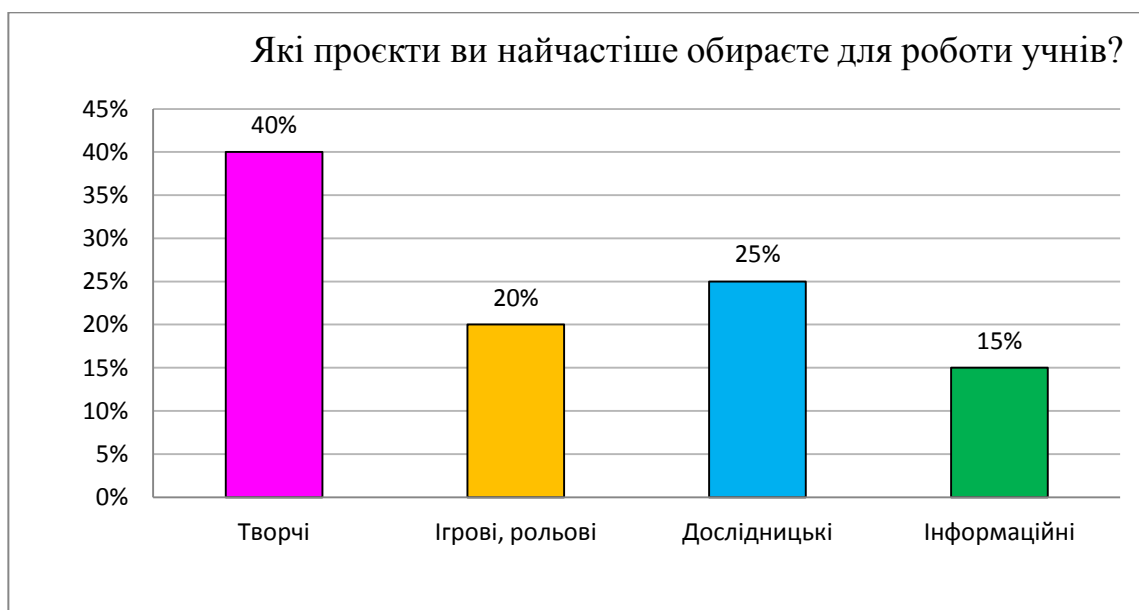
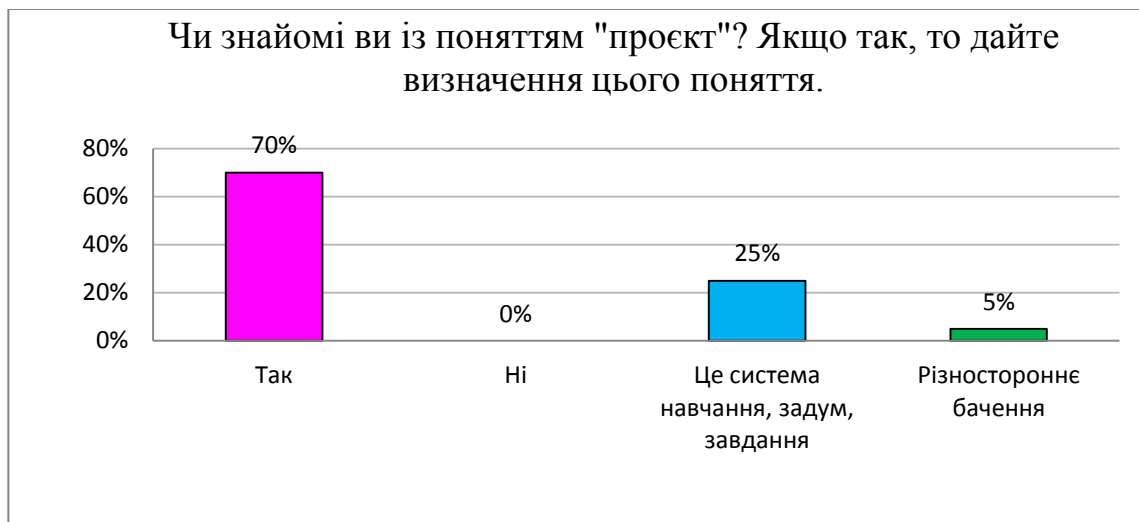
Кіра С.

Олеся Г.

Опитування вчителів початкових класів щодо застосування проєктної технології при вивченні української мови

Чи доцільно застосовувати вказану технологію у молодших класах при вивченні української мови?

